

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
directa.cat
Dipòsit legal: B 16982-2016
ISSN 3081-4634
ISSN edició impresa 3081-4626

La *Directa* s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La *Directa* no comparteix necessàriament les
idees expressades als articles d'opinió.

La *Directa* és una publicació associada a l'APPEC.

La *Directa* ha rebut enguany una subvenció
de la Generalitat de Catalunya, que
representa menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

Amb el suport de:
 **Generalitat
de Catalunya**

General:
directa@directa.cat
Redacció Catalunya
redaccio@directa.cat
Redacció País Valencià
paisvalencia@directa.cat

Edició
Eloi Latorre
Correcció
Miriam Tijani
Coordinació web
Gemma Garcia, Jesús Rodríguez,
Ester Fayos, Txell Rigol i
Albert Alexandre
Coordinació País Valencià
Ester Fayos
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró Donat
Coordinació de fotografia
Victor Serri i Joanna Chichelnitzky
Coordinació d'art
Pau Fabregat
Comunicació
Carla Benito
Xarxes socials
Anaïs Borràs
Publicitat i distribució
Míriam Blàzquez
Coordinació d'audiovisuals
Marta Pérez

Coordinacions de la revista:
Sota focus
Jesús Rodríguez
Sobirania
Guillem Martí i Tere Alberó
Fórmules
Txell Rigol i Pau Fabregat
Decreixement
Txell Rigol
Indirecta
Mariana Cantero
Vincles
Ester Fayos
Rebost
Giuseppe Savino, Sara Romero
i Jordi Garcia
La central
Victor Serri
Internacional
Albert Alexandre, Oriol Andrés,
Berta Camprubí i Joan Mas
L'entrevista
Gemma Garcia i Giuseppe Savino
Ideari
Adrián Crespo, Anaïs Borràs
i Eloi Latorre
Imperdibles
Eloi Latorre
De memòria
Júlia Mas i Eloi Latorre
Pensament
Adrián Crespo i Anaïs Borràs
Accents
Jesús Rodríguez
Caplletra
Miriam Tijani
L'espina
Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:
Joanna Chichelnitzky i Pau Fabregat

Textos:
Rafa Burgos
Jesús Rodríguez
Verónica Couto
Carolin Miehle
Gemma Tadeo López
Mari Villar
Jordi Campabadal
Giuseppe Savino
Sergi Cámara
Pau Alarcón Sánchez
Beth Geglia
Gemma Garcia
Carme Roig Canal
Jordi Garcia Miravet
Roger Costa Puyal
Bernat Torner
Jaume Grau i López
Josep Carles Vicente
Àngela Baldó Llinares

Fotografies:
Joanna Chichelnitzky
Ona Bros
Victor Serri
Sergi Cámara
Pau Alarcón Sánchez

Il·lustracions:
Pau Fabregat
Maria Farré
Clara-Iris Ramos
Cristina Lavilla
Joan Negrescolor
Pepepué
Fel
Matías
MHV

Periodisme que fa bandera de Palestina

Aquest dijous, 29 de gener, ha estat la data triada per celebrar un gran concert-manifest Act x Palestine, al Palau Sant Jordi de Barcelona, amb un ampli cartell d'actuacions i la col·laboració de figures del món cultural. Partint de la idea que el genocidi a Gaza és també un acte d'“esborrament de la memòria, la identitat i la cultura col·lectiva d'un poble”, les impulsores de la cita han volgut destinar la recaptació de la venda d'entrades a projectes culturals a Palestina.

Difondre el poder de la cultura com a eina de resiliència és un dels objectius d'aquesta convocatòria, però també ho és fer una crida a actuar, a prendre partit. I és aquí on entra en joc la *Directa*. Sempre diem que fem periodisme, i que fent periodisme prenem partit. En un moment del concert es muntarà un mosaic gegant amb la bandera palestina que omplirà tota graderia del Sant Jordi.

Les làmines que el conformen han estat produïdes per la *Directa* i porten, per una cara els colors vermell, verd, negre o blanc, i per l'altra continguts periodístics publicats o bé al nostre web o bé al suplement *Palestina*, que vau trobar encartat en la *Directa* l'octubre de 2025. Participar en aquest moment és implicar-se socialment, però també és aportar perspectiva informativa. I en això estem, fent-nos nostra la frase “no deixem de parlar de Palestina”, des d'on sabem fer-ho: des del periodisme.

Així, hem decidit sumar forces amb Act x Palestine i ens podrem trobar també als voltants del Sant Jordi, amb una paradeta on tothom que hi passi podrà recollir el suplement.

Carla Benito

Coordinadora de comunicació de La Directa

L'ànima franquista del negoci immobiliari de La Caixa

Des de la primera gran promoció d'habitatge social, l'any 1955, l'antiga caixa d'estalvis ha apostat de manera estratègica per la inversió en el sector immobiliari, fins a esdevenir el propietari privat amb més pisos de Catalunya. És un procés que s'inicia en ple franquisme i s'expandeix gràcies a les exempcions fiscals i al tràfic d'influències amb les elits de la dictadura i la burgesia catalana

TEXT: **RAFA BURGOS**

FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZKY**

“A

mb els seus 26.000 pisos en propietat, s’ha convertit en la primera immobiliària del país, donant alberg a més de cent mil persones”. Així es vantava Josep Vilarasau, director general de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i Estalvis de Catalunya i Balears, coneguda com a La Caixa, de la tasca que duia a terme l’entitat a través de l’Obra Social. I ho feia

amb motiu de la primera memòria econòmica que presentava l’entitat de previsió catalana el mes de febrer de 1977, un any després d’accedir al càrrec. El directiu, amb poc més de 40 anys, ja havia tingut càrrecs de responsabilitat en empreses estatals com Telefónica o Campsa. El seu nomenament, en substitució d’Enrique Luño Peña, arribava gràcies al vistiplau de personalitats amb pes dins l’aparell franquista, com Santiago Udina Martorell, delegat de la Zona Franca de Barcelona, o Claudio Boada Villalonga, president de l’Institut Nacional d’Indústria, i es va llegir en l’inici d’una nova etapa per a l’entitat en sintonia amb la transició política que s’obria camí.

El parc immobiliari de La Caixa ha estat un actiu de primer nivell a l’hora de valorar el seu múscul econòmic i financer per part de consultores de dins i fora de l’Estat espanyol. Els seus actius estan valorats en 1.406 milions d’euros i conformen un parc immobiliari que ha esdevingut el més important de Catalunya (i de l’Estat espanyol) en mans d’una entitat privada. Sobretot si als actius d’InmoCaixa li sumem els que es troben en mans de CaixaBank (o Grup CaixaBank). A Catalunya, aquest parc sumava 5.064 habitatges l’any 2023, repartits en societats com Buildingcenter, SAU, Critería Caixa, SAU o Servihabitat Alquiler, SL.

DE “PROLETARIS” A “PROPIETARIS”

Tot aquest entramat de societats té el seu origen a mitjan segle XX, tot i que abans l’entitat ja concedia crèdits a promotores perquè tiressin endavant projectes immobiliaris. El finançament al sector de la construcció no ha deixat d’augmentar al llarg de les dècades, fins a arribar a ser líder a l’Estat espanyol, amb una inversió de 2.490 milions d’euros el 2024. Aquest negoci es vehicula a través de la unitat de negoci CaixaBank Real Estate & Homes, creada el 2019. És, però, l’any 1955 quan la caixa d’estalvis -llavors dirigida per Enrique Luño Peña i presidida per Miquel Mateu Pla, el primer alcalde franquista de Barcelona- aposta per una gran promoció d’habitatges al barri barceloní de Sant Martí de Provençals.

A finals de la dècada dels cinquanta es creava el primer Ministeri de l’Habitatge espanyol. Franco triava per encapçalar-lo l’arquitecte basc Luis de Arrese, qui va popularitzar l’eslògan “no volem una Espanya de proletaris, sinó de propietaris”. El problema de l’habitatge era greu, amb un barraquisme en augment. I la creació d’aquesta cartera, el 1957, n’era un símptoma. El mateix titular del ministeri xifrava el dèficit d’habitatges en 500.000 unitats. I el problema no feia més que empitjorar

amb motiu de l’arribada de milers de treballadores procedents de zones rurals cap a grans ciutats com Barcelona o València.

Jordi Franquesa Sánchez, arquitecte i especialista en urbanisme, esmenta la creació de l’Obra Sindical del Hogar com un fet fonamental per entendre la concepció que es tenia de l’habitatge durant el franquisme. “Als anys quaranta, i a causa de la manca de recursos econòmics i materials, com ara el ferro, que servia per fer el formigó armat, es va optar per un tipus d’habitatge obrer extensiu, unifamiliar, de planta baixa o de cases en filera. Per això es necessitava més espai. És a partir dels cinquanta, ja amb el formigó armat, que resulta més rendible fer-lo plurifamiliar. O com es deia llavors, apostar per l’anomenada ‘*vivienda masiva*’. I és aquí on trobaríem aquestes intervencions de La Caixa, com la de Sant Martí de Provençals”.

Franquesa parla d’un conjunt de tres illes enlairades per l’arquitecte Manuel Cases Lamolla sobre uns terrenys que l’entitat havia adquirit al Bisbat de Barcelona i a l’Hospital de Sant Pau entre els anys 1914 i 1916. Com que es van qualificar d’habitatge protegit, van comptar amb una sèrie d’exempcions fiscals, com l’abonament dels arbitris municipals. La inversió, de deu milions de pessetes de l’època, comptava amb llar d’infants i escola. En l’actualitat, l’escola forma part de la xarxa pública del Departament d’Educació de la Generalitat, malgrat mantenir el nom d’Escola La Caixa. Pel que fa a la llar d’infants, la seva inauguració va comptar amb la presència de Carmen Polo de Franco, muller del dictador, el mes de juny de 1963 -dos anys abans, ja ho havia fet un jove príncep Joan Carles de Borbó-, aprofitant una visita oficial del seu marit a Barcelona. En tot moment abrigallada per Enrique Luño Peña i Miquel Mateu Pla. En l’acte, l’entitat va aprofitar per fer balanç i treure pit d’haver lliurat més de dos mil pisos “que constitueixen la corona de gaudi i felicitat de les classes humils”. Les classes més influents, mentrestant, feien tot el possible per aconseguir habitatges més ben situats.

PISOS PER A AMICS, CONEGUTS I SALUDATS

A l’Arxiu castell de Peralada (a l’Alt Empordà) es conserva el fons de Miquel Mateu i Pla, que va ser president de l’entitat d’estalvis entre el 1940 i 1972. Fou una figura que tenien molt en compte la majoria dels prohoms de l’època a l’hora d’optar a alguns dels millors pisos de lloguer que construïa La Caixa. Les peticions que rebia s’interessaven, sobretot, pels habitatges més espaiosos i més ben ubicats de Barcelona. Una manera de saltar-se els entrebancs necessaris per accedir a un pis, segons l’estipulat oficialment per l’entitat. En primer lloc, calia ser titular d’un compte corrent i omplir la pertinent instància. A partir d’aquí, esperar, en funció de la puntuació aconseguida: dos punts al cap de tres anys de ser-ne client (o un d’extra per cada trienni afegit), un altre en cas d’haver contret matrimoni, i un més si es demostrava que es vivia de relloguer o si s’augmentava el saldo anual de la cartilla en un 15 %. En aquest darrer cas, l’anomenaven “punt d’estímul”.

La legislació que regia les caixes d’estalvis les obligava a adquirir participacions en empreses estatals. O, en el cas de

La primera promoció de La Caixa fou un conjunt de tres illes a Sant Martí de Provençals, auspiaciada per l’Obra Social del Hogar franquista i que va quedar exempta d’abonar impostos com l’arbitri municipal

l'habitatge, això es traduïa en aixecar promocions de caràcter social, així com facilitar un sostre al funcionariat públic. En el cas de La Caixa, havia de reservar un 10% dels pisos a les treballadores públiques, sempre que en tinguessin necessitat a causa, per exemple, d'un trasllat.

Els prohoms que van contactar amb el llavors president de la caixa d'estalvis per saltar-se la cua oficial són d'allò més variats. Hi trobem Josep Maria Bultó Marqués, qui va ser president de la química Cros i va morir a conseqüència d'un l'atemptat atribuït al grup Exèrcit Popular Català (EPOCA) el 1977. Aquest empresari, que va ser espia del bàndol franquista durant la Guerra Civil a través del Servei d'Informació del Nord-est d'Espanya, hi intercedeix per les seves cosines. Som al mes de maig de 1961. Bultó recorda a Mateu i Pla la relació que la família té amb l'entitat a través de l'Obra Social: "Montserrat és bibliotecària de l'Institut Antituberculós des de 1932, i Maria és infermera de la Clínica de Cirurgia de Santa Madrona des de 1935".

Un altre remitent il·lustre va ser el cap local de Falange Española Tradicionalista y de las JONS de Barcelona, Ángel Clavero Fernández. Mateu va rebre una efusiva carta d'agraïment d'un "bon amic i camarada" per "la bona notícia de la cessió del

pis que li vaig sol·licitar a nom del meu cosí José Puig Oliva". A dalt a l'esquerra, en vermell, hi apareix l'adreça, "Navas, núm. 12". També hi havia representants de l'estament militar cartejant-se amb el president de La Caixa per aconseguir el mateix, com Luis de Lamo Peris. Era capità general de la IV Regió Militar (aleshores corresponent a Catalunya) i qui acabaria portant a un consell de guerra al polític del PSUC Antoni Gutiérrez Díaz. Un altre sol·licitant és Francisco de la Torre Frasquier, per qui intercedeix José Díaz de Villegas y Bustamante, general d'Estat Major de la División Azul.

El 18 d'abril de 1961, Mateu rebia una carta del president de l'Audiència Territorial de Barcelona perquè el seu "patrocinat", Francisco Vinagre Crespo, obtingués un altre habitatge, en aquest cas, a la Travessera de les Corts de Barcelona. L'alcalde de l'Hospitalet de Llobregat, Ramon Solanich Riera, també hi va contactar. Intercedia en nom del sergent de la Guàrdia Civil Joaquín Casado Martín. Una altra C vermella, que equivalia a dir "concedit", per a un dels habitatges de l'anomenat grup Escorial al barri de Gràcia de Barcelona.

Els periodistes tampoc no hi falten. Alfons Quintà, exdirector de TV3 que es va suïcidar a finals del 2016 després ►

A l'arxiu de la família Suqué-Mateu, a Peralada, es conserven les cartes que rebia Miquel Mateu i Pla demanant-li millorar l'ordre de preferència per obtenir un pis de l'obra social de La Caixa. A banda de president de l'entitat d'estalvis fins la seva mort (1940-72), Mateu, home fort del grup industrial Hispano-Suïza, també va presidir la patronal Foment del Treball Nacional (1952-72) i fou el primer alcalde franquista de Barcelona (1939-45).

Il·lustríssimes peticions

José Antonio Elola-Olaso
Delegat Nacional d'Educació Física i Esports (1956-66).
Beneficiari: Alberto Dueso.
Promoció: La Verneda.

Antonio Federico Correa y Véglison
Governador Civil de Barcelona (1940-45).
Beneficiari: Pedro Guitart, director general de Solvay.

Fèlix Millet i Maristany
President del Banc Popular, president de l'Orfeó Català i d'Òmnium Cultural.
Beneficiaris: Xavier Millet i Montserrat Pi, fill i nora.
Promoció: Diagonal / Jacint Verdaguer.

Josep Maria Bultó
President de la química Cros.
Beneficiàries: dues cosines.

Luis Ezcurra Carrillo
Director de RNE a Barcelona.
Beneficiari: José Luis Mendizábal i ell mateix.
Promoció: Castillejos, Barcelona.

► d'assassinar la seva exparella, n'aconseguí un al carrer de Fígols. Va ser gràcies a la intervenció de l'escriptor Josep Pla i ja en temps de Narcís de Carreras, successor de Mateu al capdavant de La Caixa. El 1961 se'n feia amb un altre el també periodista José María Bayona, que va ser redactor de la revista del cor *Hola*: una C a l'encapçalament i cap a la promoció de Travessera de les Corts. Un altre representant d'aquesta professió fou el director de RNE a Barcelona: Luis Ezcurra Carrillo. Va romandre a la capital catalana entre els anys 1956 i 1962. Abans, però, ja havia demanat un pis per al seu amic José Luis Mendizábal, a qui se li n'atorgaria un de la promoció del carrer de Castillejos (després d'haver seguit el protocol corresponent "d'acord amb les seves instruccions").

La segona vegada, però, Ezcurra confessa això a Mateu: "I ara ve el més difícil d'expressar, respectat senyor Miguel, i és que per una vegada he de demanar per a mi". Sembla, però, que no volia el pis al carrer de Castillejos. Li feien més pes els de la Diagonal amb el carrer de Mallorca, just davant del monument a mossèn Cinto Verdaguer: "M'han insistit que la formalitzés amb una petició directa a vostè. Vaig sol·licitar la primera porta de l'últim pis inferior als àtics [...]. M'atreveixo a suplicar-li que intercedeixi per mi perquè no se m'escapi aquest pretès pis de les mans". I tanca amb un eloqüent "mai no oblidaré el que vostè fa per tots nosaltres, els de Ràdio Nacional i de Televisió Espanyola".

DE GALINSOGA A FÈLIX MILLET
La llista, però, és molt més llarga: Fernando Benzo Mestre, subinspector general d'Hisenda; José Blajot Pena, regidor de

l'Ajuntament de Barcelona, o l'industrial Miguel Pich-Aguilera. Aquest darrer intercedeix per un treballador seu que està a punt de casar-se i, anota, que "m'agradaria complaure'l". Concedit, doncs, a la promoció de Còrsega-Sardenya. Els Pich-Aguilera són una família molt vinculada a l'Opus Dei i un dels seus descendents, Juan Pich-Aguilera, és dirigent de Vox a Valldoreix (el Vallès Occidental).

Un cas curiós és el de Luis de Galinsoga, director de *La Vanguardia Española*, que ha passat a la història per la frase "*todos los catalanes son una mierda*", que va adreçar al rector de la parròquia de Sant Ildefons després que aquest fes una homilia en català, el 1959. També va ocupar el càrrec de delegat de l'Estat a la Zona Franca. Aquesta és, de fet, la credencial amb què apareix en la carta enviada a Miquel Mateu per aconseguir un dels pisos del xamfrà del carrer de Mallorca amb el passeig de Sant Joan. En demanava un per a la seva "amiga Teresa Morros, vídua de Roca". Consta també una altra demanda de pis per a l'enginyer de l'empresa Solvay, Pedro Guitart Sabaté, qui, procedent de Torrelavega (Cantàbria) arribava a Barcelona per ocupar el càrrec de director general. En aquest cas, qui va intercedir fou Antonio Federico Correa y Véglison, un franquista de pedra picada que va ser governador civil de Barcelona.

Davant la quantitat de peticions i compromisos del president de La Caixa amb estaments militars, judicials, empresarials o periodístics, era normal que arribés l'inevitable: algun encavalcament. Així, el cap de la secció d'immobles de l'entitat, Antoni Paulí, adverteix el seu president l'abril de 1962: "Hem

Moltes persones influents van escriure als presidents de La Caixa Miquel Mateu (1940-1972) i Narcís de Carreras (1972-1980) per obtenir per a elles o algú del seu entorn un pis dels que promovia l'obra social de l'entitat

Luis Martínez de Galinsoga
Director de *La Vanguardia Española* (1939-1960), delegat de l'Estat a la Zona Franca.
Beneficiària: Teresa Morros, amiga.
Promoció: Mallorca amb el passeig de Sant Joan.

Josep Pla
Escriptor i periodista.
Beneficiari: Alfons Quintà, periodista.
Promoció: carrer de Figols, Barcelona.

Aureli Maria Escarré
Abat de Montserrat (1946-66).
Beneficiari: Oleguer Torra.
Promoció: Travessera de Dalt.

Ángel Clavero Fernández
Cap de Falange a Barcelona.
Beneficiari: José Puig Oliva, cosí.

Luis de Lamo Peris
Capità general de la IV Regió Militar.

Fernando Benzo Mestre
Subinspector general d'Hisenda.

José Díaz de Villegas y Bustamante
General d'Estat Major de la División Azul.
Beneficiari: Francisco de la Torre Frasquier.

Ramon Solanich Riera
Alcalde de l'Hospitalet de Llobregat.
Beneficiari: Joaquín Casado Martín, sergent de la Guàrdia Civil.
Promoció: Grup Escorial (Gràcia, Barcelona).

José María Bayona
Redactor de la revista *Hola*.
Beneficiari: ell mateix.
Promoció: Travessera de les Corts, Barcelona.

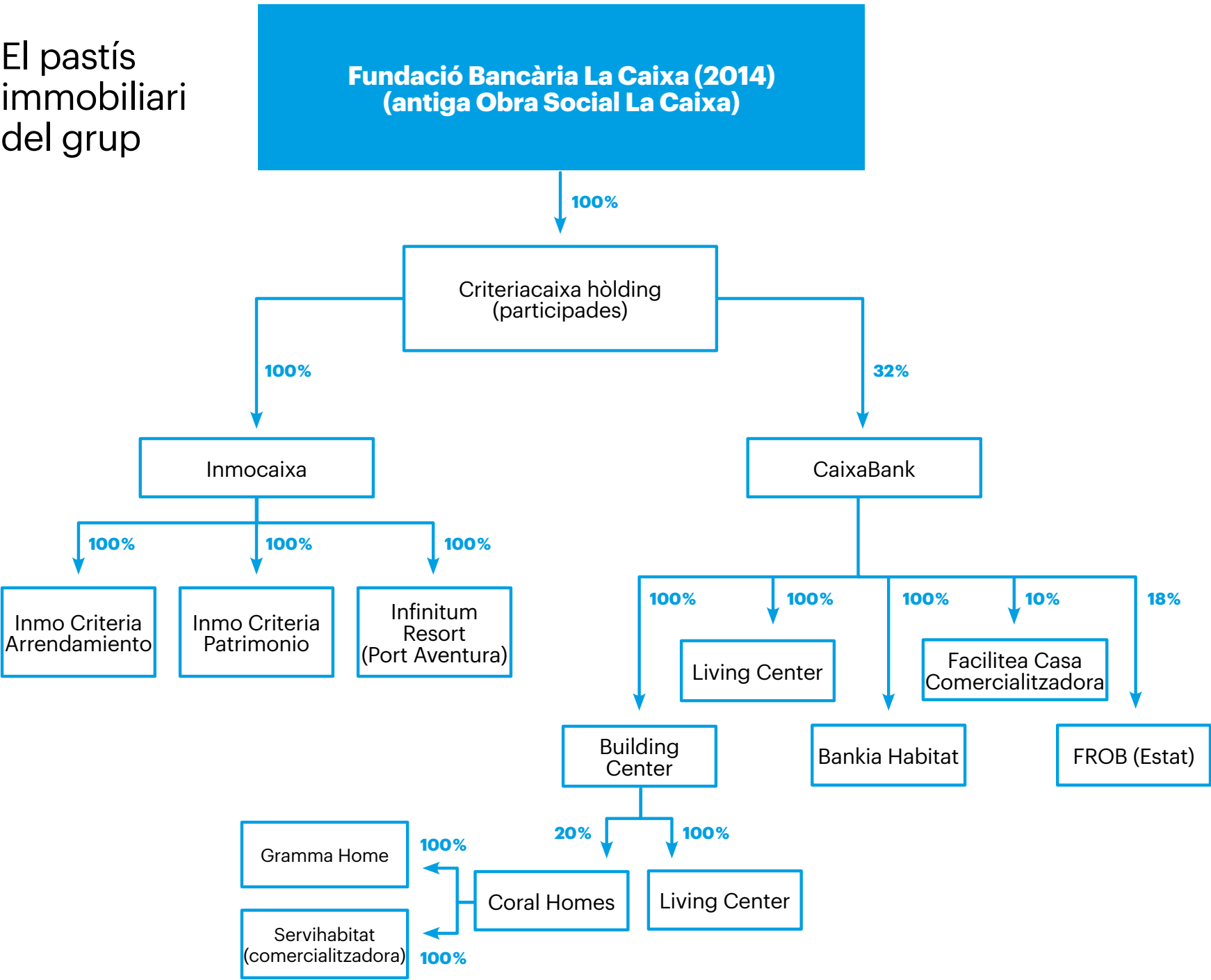
Miguel Pich-Aguilera
Industrial.
Beneficiari: un empleat.
Promoció: Còrsega-Sardenya.

comprovat que la mateixa [carta del senyor José Antonio Elola en recomanació del Sr. Alberto Dueso] havia estat així mateix a vostè, recomanada pel Sr. Eusebio Cabo Delclós, segons carta que ens va dirigir en nom seu el Sr. Canals Mayner per a un dels pisos del Grup de la Verneda”.

José Antonio Elola-Olaso va ser Delegat Nacional d'Educació Física i Esports fins al 1966, quan seria substituït per Joan Antoni Samaranch, qui llavors poc podia sospitar que arribaria a presidir La Caixa entre els anys 1987 i 1999, període en què l'entitat faria un gran pas endavant en fusionar-se amb la Caixa de Barcelona. Per la seva banda, Ricard Canals Mayner va ser un prestigiós metge que tenia cura de la comunitat de monjos de Montserrat; en especial de l'abat Aureli Maria Escarré, qui també intercediria perquè alguns protegits aconseguissin un pis. Així, en carta datada el 27 d'agost de 1962, diu a Mateu: “Em sap greu d’haver-lo de molestar novament per aquests afers, però no puc deixar de recomanar-li amb tot l’interès el senyor Oleguer Torra Miró, molt lligat al nostre monestir, casat fa poc temps i pare d’un infant”. Escarré demana per a ell un pis a la promoció de la Travessera de Dalt.

Per tancar aquest tast de la llista, el financer i activista cultural Fèlix Millet i Maristany, pare de Fèlix Millet i Tusell, responsable del desfalc conegut com a *Cas Palau de la Música*. El primer paràgraf de la seva carta, enviada el mes de febrer de 1962, és tota una filigrana dialèctica: “Cregui que el compa-deixo perquè es veu que aquest càrrec de president de la Caixa de Pensions deu donar lloc a tantes pressions, a les quals, per altra banda, els que les fem, no podem sostreure’ns”. ►

El pastís immobiliari del grup

► Demanava un habitatge per al seu fill, Xavier Millet (qui va ser cap de llista per CiU a Barcelona en les eleccions municipals del 1979) i la seva xicota, Montserrat Pi Figueras Badia. Pi era filla del prestigiós metge cirurgià Jaume Pi i Figueras. Millet, a la seva sol·licitud, recorda que la seva nora, que havia presentat la preceptiva instància, és “des de fa molts anys *comp-tecorrentista* de la Caixa”. Tanca la missiva amb: “Sàpiga que jo li quedaré molt agraït si realment pot donar un cop de mà a la sol·licitud de la dona del meu fill”. El pis era també un dels situats al costat del monument a Jacint Verdaguer de Diagonal. A la carta hi apareix la preceptiva C.

Una font interna, que va tenir un càrrec de responsabilitat important dins l’organigrama de l’entitat i que s’estima més mantenir-se en l’anonimat, confirma a la *Directa* el següent: “Tots els consellers de l’entitat tenien el seu *cupo*. A cadascú li tocaven uns tres pisos de cada promoció perquè hi anés gent de confiança. Molt paternalista, sí”.

De manera discreta, però entenedora, Narcís de Carreras, successor de Mateu i Pla en la presidència de La Caixa, deixava entreveure aquesta disbauxa amb relació a l’assumpte de l’adjudicació d’habitatges. En una conversa amb el periodista José Martí Gómez a *El Correo Catalán*, el 1972, diu sobre la qüestió: “Bé... No hi ha solució al problema de l’atorgament just. Ara

s’està estudiant alguna cosa a base de barems, però no ho sé... El cas és que La Caixa en té concedits més de vint mil [habitatges], alguns dels quals paguen cinc-centes pessetes mensuals”.

DE L’OBRA SOCIAL A LA FUNDACIÓ

Tots aquests actius immobiliaris formaven part aleshores de l’Obra Social de La Caixa, però avui es troben repartits en una nova estructura societària, la Fundació Bancària La Caixa. Una fórmula sorgida de la legislació que va reestructurar el sistema bancari europeu amb motiu de la crisi econòmica del 2008 i que va suposar la pràctica desaparició de les caixes d’estalvis. Les noves fundacions bancàries podien controlar les antigues caixes, reconvertides en bancs, sempre que comptessin amb un mínim del 10 % de l’accionariat, segons establí la Llei 26/2013, de Caixes d’Estalvis i Fundacions Bancàries.

La Fundació La Caixa posseeix el 100 % de la societat holding Criteriacaixa, presidida per Isidre Fainé, i per mitjà de les quals disposa de participacions en societats estratègiques com CaixaBank (30 %), Naturgy (24 %), Interparking (18 %), Colonial, SFL (17 %), Aigües de Barcelona (15 %), Telefónica (10 %), ACS (9 %), Veolia (5 %) o el Grup Puig (3 %). A banda, sota el seu aixopluc hi ha també les carteres batejades amb el nom “d’alternatives”, on trobem InmoCaixa, o de “participació fundacio-

La Caixa, per mitjà de a filial Inmocaixa, promou el projecte Infinitum Resort, a la Costa Daurada, a tocar de Port Aventura, que preveu aixecar 2.350 habitatges

nal”, on destaca CaixaBank. És en aquestes dues branques on es concentra el poder immobiliari de La Caixa.

Aldo Reverte, activista del Sindicat de Llogateres, dissectiona així aquesta munió de noms: “L’any 2014 desapareix la Fundació Obra Social de La Caixa i es crea la fundació bancària. I és llavors quan comença un món nou. Tots els actius immobiliaris passen a dos entramats immobiliaris. El primer, BuildingCenter, SAU [CaixaBank], es crea per gestionar tots els impagaments d’hipoteques derivats de la crisi del 2008”. En l’actualitat, un cop sanejada, es dedica a gestionar l’habitatge assequible de l’Obra Social que no era de protecció oficial. I això, per a nosaltres, és molt important. Perquè, segons la llei catalana d’habitatge, és considerada un gran tenidor. O, dit d’una altra manera, com que no té un parc de protecció oficial, està obligada a oferir lloguer social”.

“L’altre grup seria InmoCriteria Caixa [Fundació La Caixa], una plataforma o vehicle per a la gestió de lloguer”, explica Reverte. “És el que se’n diu un *servicer* [és a dir, que gestiona la cartera i també les hipoteques]. Aquí també hi hauria la immobiliària ServiHabitat. De fet, InmoCriteria Caixa és la que es queda els habitatges que sí que són de protecció oficial, a diferència de BuildingCenter SAU. Es troben sota el paraigua de tres societats: InmoCriteria Arrendamiento I, II i III”, conclou. La majoria d’aquests immobles han estat adquirits per la Generalitat de Catalunya a través de l’Institut Català del Sòl (Incasòl).

DESINVERSIÓ PER LA PRESSIÓ SOCIAL

Segons el web de CriteriaCaixa, la seva gestió té en compte “la sensibilitat social i mediambiental” com a “factors fonamentals de l’activitat”. InmoCaixa, però, està virant en els seus objectius, després de dècades de creixement. Una decisió que ha anat en paral·lel a l’augment de les protestes de molts col·lectius que defensen l’habitatge digne com un dret essencial, com el Sindicat de Llogateres. Les mobilitzacions d’aquest moviment han impactat en la imatge de la fundació bancària i han provocat que, en la presentació del pla estratègic de CriteriaCaixa per al 2030 s’incloguin una referència a actius en què caldria “desinvertir” per “maximitzar el valor dels immobles i prioritizant-ne la venda”. Aquesta desinversió correspondria al 20 % de la cartera d’InmoCaixa. De la resta, un 43 %, està format pel lloguer patrimonial i, el 37 % restant, aniria destinat al “desenvolupament d’actius”, una mena de racó econòmic per a noves adquisicions.

Dins d’aquesta desinversió trobem els prop de dos mil immobles, la majoria d’habitatge de protecció oficial (HPO), que estan repartits per diferents localitats catalanes, que en el seu moment va promoure i gestionar La Caixa per mitjà de diferents societats, i que ha acabat adquirint l’Incasòl. Són pisos que van comptar amb unes subvencions públiques per a la seva construcció de, com a mínim, 25.600.000 euros entre el 2002 i el 2010, segons dades del Sindicat de Llogateres, ajuts que va rebre la promotora Foment Immobiliari Assequible, lligada a l’Obra Social de La Caixa.

Però no tot és desinversió en els plans futurs de La Caixa. També hi trobem l’aposta per noves promocions, com el projecte Infinitum, a tocar del parc Port Aventura World (al Tarragonès), en uns terrenys on és previst aixecar 2.350 habitatges, dels quals ja se n’han comercialitzat 150. A banda d’altres operacions com la compra de l’edifici d’oficines Monumento Barcelona de la Gran Via de les Corts Catalanes, antiga seu de Novartis

a Barcelona, per 80 milions d’euros; o l’adquisició d’una altra planta al número 38 del carrer de Berlín, per 50 milions, on InmoCaixa ha traslladat les seves oficines, abans situades a les anomenades *torres negres* de la Diagonal, seu general del grup. En el moment de tancar aquest reportatge, s’estava en negociacions per adquirir el renovat Edifici Estel -l’antiga seu de Telefónica- a l’avinguda de Roma. Es parla d’una xifra propera als 400 milions d’euros per tancar l’operació. Des de la direcció de comunicació de la Fundació La Caixa, es confirma que es tracta d’una adquisició “en estudi, però que [de moment] no hi ha res tancat”.

La segona cartera d’actius immobiliaris, a banda dels d’InmoCaixa, és la que es troba aixoplugat en el Grup CaixaBank. D’aquest en deriven les societats Building Center (propietària de pisos, naus industrials i sòl), Living Center (que gestiona els actius de l’antiga Bankia, fusionada amb CaixaBank el 2021) i Bankia Habitat (societat instrumental i sense treballadors procedent també d’aquesta antiga entitat financera). Per a la seva comercialització, el grup va posar en marxa, a mitjan 2025, el portal Facilitea Casa on, a banda del patrimoni propi de la societat immobiliària Building Center, hi trobem els actius de més de mil immobiliàries de tot l’Estat que s’hi anuncien. Entre elles, Engel & Völkers, la darrera que hi ha incorporat la seva cartera d’actius. ●

Tots els secrets de La Caixa

Rafa Burgos és autor del llibre “la Caixa”, una història mai no explicada (Pol·len Edicions), de pròxima aparició, que ofereix més detalls dels continguts d’aquest reportatge i tots els aspectes desconeguts dels quasi 125 anys d’història de l’entitat financera. El 2 de febrer es posa en marxa una campanya de micromecenatge per donar suport al finançament del volum.

De seu en seu a base de privilegis fiscals

Els tres grans centres corporatius que han marcat la història de La Caixa, al Portal de l'Àngel, la Via Laietana i la Diagonal de Barcelona, il·lustren el creixent poder de l'entitat

Les tres successives bases operatives de La Caixa a Barcelona: al Palau del Marquès de Castellbell del Portal de l'Àngel, la de la Via Laietana i les dues torres de la Diagonal amb la Gran Via de Carles III.
| JOANNA CHICHELNITZKY

TEXT: **R. B.**

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis es va fundar l'any 1904 a iniciativa de l'advocat i economista Francesc Moragas, qui va comptar amb el suport de cinc de les institucions més rellevants del teixit econòmic i cultural de Catalunya: Foment del Treball Nacional, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, l'Ateneu Barcelonès, la Societat Econòmica d'Amics del País i la Cambra de Comerç de Barcelona. Feia poc de la vaga obrera del 1902 que havia causat commoció entre la classe industrial que veia com, sense la creació d'un mínim coixí social en forma de pensions, l'estabilitat dels seus negocis podia anar-se'n en orris.

La primera seu amb la qual va comptar va ser un petit despatx cedit per Foment del Treball, al palau del marquès de Castellbell, entre el Portal de l'Àngel i el carrer de la Canuda de Barcelona on la patronal s'estava en règim de lloguer des del 1890. Lluís Ferrer-Vidal era llavors president de Foment, el mateix càrrec que exercia a La Caixa, mentre Moragas s'ocupava de la direcció. Aquest actiu immobiliari era i continua sent propietat de

l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau després d'haver-lo heretat d'aristocràtica nissaga Castellbell.

La jove caixa d'estalvis hi era, doncs, rellogada. El "pacte quart" de l'acord deixava ben clar que no li estava permès "subarrendar ni admetre a ningú en concepte de rellogat". A diferència del contracte signat entre Foment i l'Hospital, que sí que permetia el relloguer. De fet, Foment n'extreia tant de profit que la Junta de l'Hospital de Sant Pau va fer càlculs el 1924 i va concloure que la patronal catalana els abonava un "exigu" lloguer de 40.000 pessetes anuals per la finca, mentre n'obtenia 60.000 només pel relloguer dels locals. Les avantatjoses condicions s'atorgaven a canvi de comprometre's a reformar l'escala i el terrat de la finca, fet que "aquesta empresa no ha complert, malgrat haver estat requerida per nosaltres notarialment".

A conseqüència d'això, l'any 1931 Foment iniciava les obres de la seva nova seu a la Via Laietana, el que, gairebé una dècada abans, havia triat Francesc Moragas per enlairar el primer gran edifici corporatiu de l'entitat. A la construcció, de l'arquitecte Enric Sagnier, que els barcelonins

El primer estatge de la caixa d'estalvis va ser un petit despatx cedit en règim de relloguer per Foment del Treball, una de les entitats fundadores

van batejar com el Casal de l'Estalvi (1917) se li va sumar una altra, just davant, coneguda com el Casal de la Previsió (1922), del mateix arquitecte. Per a la construcció del segon bloc, Moragas va aconseguir l'exempció del "pagament de drets a l'Estat"; ho intentaria també amb els "arbitris municipals", però no se'n va sortir.

La tria de la Via Laietana no va ser casual. Venia derivada de l'estímul en les bonificacions fiscals de les quals gaudien, per un període de quinze anys, totes les empreses que apostessin per la nova artèria barcelonina. La reforma urbanística capitanejada pel Banc Hispano Colonial, va emetre bons amb un rendiment del 4,5 % anual. Aquest banc, fundat al segle XIX per l'empresariat amb interessos a Cuba contraris a la independència de l'illa, és l'antecedent de Colonial SFL, la immobiliària de la qual actualment n'és accionista la Fundació La Caixa, a través de Criteriacaixa. Entre les subscriptores dels bons hi havia la Cambra de la Propietat Immobiliària, presidida en aquella època per Joaquim Sagnier i Villavecchia, alcalde de Barcelona i

germà de l'arquitecte que va projectar les seus de La Caixa.

L'any 2002, el Casal de la Previsió acabaria en mans de la constructora Núñez y Navarro, a canvi de 25 milions d'euros. El primer edifici, o Casal de l'Estalvi, encara continua sent propietat de La Caixa. Va quedar petit a finals dels anys setanta, malgrat l'ampliació duta a terme pels arquitectes Francesc Mitjans, pare i fill. És llavors quan el director general de l'entitat, Josep Vilarasau, opta per traslladar-se a una nova seu a l'avinguda Diagonal, en unes torres projectades per l'arquitecte Josep Antoni Coderch que formaven part d'un ambiciós projecte urbanístic anomenat Polígon Barcelona 2. La iniciativa partia, de fet, de la immobiliària Colonial, i s'assentava sobre els terrenys on s'havia celebrat el Congrés Eucarístic el 1952. De fet, l'any 1948 Barcelona va acollir una reunió del Consell de Ministres de Franco, moment en què es va aprofitar per aprovar el projecte urbanístic d'aquest enclavament, anomenat Pla Parcial de la Zona Final de l'avinguda del Generalísimo Franco (com es deia llavors la Diagonal).

Més tard, a través d'una ordre del Ministeri d'Hisenda del 22 de maig de 1964 es concedia a Colonial l'exempció en l'impost de societats així com l'impost sobre l'emissió o negociació de valors mobiliaris dels títols borsaris de l'empresa (a més del de les rendes del capital en el cas dels accionistes). A tot això caldria afegir la reducció del 80 % en la quota de la contribució territorial urbana durant deu anys, uns beneficis derivats de l'anomenada *lleí Larraz* que establia de la reforma tributària del 1940, segons la qual les empreses dedicades en exclusiva al negoci del lloguer gaudirien de totes aquestes exempcions. És per això que Colonial va desprendre's de la seva cartera de participades i, amb aquest líquid derivat dels privilegis fiscals, iniciava el projecte anomenat Polígon Barcelona-2. Entre altres edificacions, en sobresortien les futures torres de La Caixa.

Per a la primera fase constructiva, Colonial va comptar amb un crèdit hipotecari a vint anys atorgat, és clar, per La Caixa. L'entitat ha estat, doncs, protagonista tant en l'origen del projecte, gràcies a aquest crèdit, com al final, amb els dos icònics edificis que

El 2007, La Caixa completava el procés de compra de la seva actual base corporativa en abonar 108 milions d'euros a Colonial

acabarien sent de la seva propietat. En un principi, només es va comprometre a adquirir el solar i la torre més elevada, així com l'annex que connecta amb la més baixa. Va pagar a la societat I.C.S.A. (Inmobiliària Colonial, SA) 945 milions de pessetes (5,68 milions d'euros). De l'habilitació de les plantes de direcció (22, 23 i 24) se n'encarregarien de nou els arquitectes Mitjans. Es dona la circumstància que el llavors director general i futur president de La Caixa, Josep Vilarasau, és cunyat del fill del duo d'arquitectes. La seva dona, Lola Mitjans Perelló, va fer tasques d'assessorament en temes d'art per a La Caixa durant la presidència de Juan Antonio Samaranch.

La torre petita va romandre d'inici com un actiu més de la immobiliària Colonial, però llogada íntegrament a la caixa de pensions per un import de 52 milions de pessetes anuals (313.000 euros). L'acord va ser rubricat per les dues parts davant notari el 31 de desembre del 1977. Tres dècades més tard, l'any 2007, es completava el procés d'adquisició i la Fundació La Caixa abonava 108 milions d'euros per prendre el control de la propietat de tot l'edifici, inclosos els aparcaments i locals comercials. ●

Vincles policials i militars amb el màxim interès

La relació de La Caixa amb cossos de seguretat ha estat fluida i n'hi ha molts exemples: ajuts a fundacions afins a la Policia Nacional Espanyola i la Guàrdia Civil, la gestió gratuïta dels comptes del Ministeri de l'Interior, una investigació judicial per haver encarregat feines d'espionatge a l'excomissari Villarejo o el passat com a comissaria del CaixaForum de Barcelona

TEXT: **R. B.**

El 27 de febrer de 2002, els reis d'Espanya, Joan Carles i Sofia, inauguraven el CaixaForum de Barcelona en el que havia estat la fàbrica tèxtil Casaramona (1912). El centre d'exposicions ha esdevingut un referent cultural després de la reforma que van dur a terme els arquitectes Arata Isozaki i Robert Brufau (germà del president de Repsol, Antoni Brufau). L'edifici fabril original, projectat per Josep Puig i Cadafalch, va restar mig abandonat després que l'entitat d'estalvis l'adquirís a una de les descendents de la nissaga industrial, Matilde Casaramona, l'any 1963.

Des del cessament de l'activitat tèxtil, l'any 1919, els usos de l'espai han estat d'allò més curiosos. De cavallerisses a aixopluc del parc mòbil de la Policia Nacional espanyola. La unitat s'hi va estar entre els anys 1940 i 1993. Abans de la dictadura franquista, també va ser caserna de la Guàrdia Civil. La Policia Nacional (prèviament anomenada Policia Armada) va ser clau durant els anys de la Transició. L'antiga Casaramona era, de fet, el punt des d'on sortien els temuts *grisos* (com s'anomenaven els antiavalots) per dissoldre les manifestacions amb tàctiques repressives que es van aplicar

per primer cop a la capital catalana. Sobretot, arran de les concentracions per l'amnistia, no autoritzades, que van tenir lloc el febrer del 1976, ara fa just cinquanta anys.

Moltes assistents hi van anar en cotxe, una pràctica que servia per bloquejar el moviment de les *furgones* policials. La resposta per actuar de forma més expeditiva van ser les unitats motoritzades. El 25 de març del 1976 ja estaven operatives. Les formaven un pilot i un copilot, aquest darrer, equipat amb un fusell llançador de bales de goma. Comptaven amb 56 agents i 26 motocicletes del model Sanglas 400 S. El seu amagatall era el futur equipament cultural de Montjuïc, que aleshores ja feia alguns anys que era propietat de La Caixa.

Aquest és un dels molts vincles que l'antiga entitat d'estalvis ha mantingut, històricament, amb els cossos i forces de seguretat de l'Estat i amb l'estament militar. Unes connexions que arriben fins avui. L'any 2017, una prova esportiva organitzada per la Legió Espanyola anomenada La Desértica, a la província d'Almeria, va comptar amb el suport del director territorial de La Caixa a Andalusia Oriental i Múrcia, Juan Ignacio Zafra, qui va aprofitar la inauguració de la nova oficina de la

localitat de Ronda per presentar la cursa, en companyia Ramón Armada, coronel d'un terç de la força legionària.

Abans, el 2008, l'entitat va dissenyar una campanya perquè joves integrants del Cos Nacional de Policia que acabaven de sortir de l'acadèmia d'Àvila domiciliessin la seva nòmina "a canvi de lliurar-los el *Kit Policia*". Es tractava d'un obsequi format per guants de pell sintètica per a les classes de defensa personal, un casc per reduir el soroll durant les pràctiques de tir, unes ulleres protectores, oli lubricant per a l'arma o una bala protectora per al percussor. L'èxit va ser tan gran que l'entitat va ampliar el nombre de beneficiàries, tot afegint un nou producte al lot: un vestit de karate.

POLICIES AMB NÒMINA

CaixaBank, entitat bancària de la qual la Fundació La Caixa posseeix el 30 % de l'accionariat, va ser l'entitat guanyadora del concurs públic presentat pel Ministeri de l'Interior quan n'era titular Jorge Fernández Díaz (PP) amb l'encàrrec de gestionar-ne la tresoreria. És a dir, els quatre comptes corrents amb els quals el Cos Nacional de Policia administra el pressupost. Aquesta licitació s'ha anat renovant de manera successiva, davant l'ab-

sència de competidors, i també perquè el banc ingressa, a canvi, zero euros. No obstant això, la gestió suposa un mercat potencial de 75.000 clientes, policies que poden domiciliar la nòmina o contractar altres serveis amb l'entitat. A canvi, i segons el contracte, CaixaBank està obligada a obrir un parell d'oficines d'ús exclusiu per a membres del cos al Complex Policial de Canillas (Madrid) i a l'Escuela Nacional de Policia (Àvila). L'última adjudicació es va aprovar el 31 d'agost del 2023. Així mateix, CaixaBank es va fer amb el concurs per gestionar els setanta-cinc comptes corrents de pagaments, i els dos d'ingressos, de l'institut de la Guàrdia Civil. En aquest cas, el contracte té validesa fins a finals del 2027.

D'altra banda, la Fundació Policia Espanyola i la Fundació Guàrdia Civil, ambdues de caràcter privat, tenen establerts sengles convenis de col·laboració amb la Fundació La Caixa amb l'objectiu d'"afavorir les activitats pròpies de l'entitat en el desenvolupament del seu objectiu fundacional". El president de la primera és el comissari Rafael del Río Sendino, qui va ser cap superior de la regió policial de Catalunya. El mateix càrrec, per cert, va ser ocupat també per José Irineo

Des de l'any 2017, CaixaBank patrocina la cursa de muntanya La Desértica, que organitza la Legió Espanyola. | **DIPUTACIÓ DE MÀLAGA**

López, que més endavant va coordinar la seguretat de la multinacional Agbar, de la qual CriteríaCaixa és accionista.

Aquests convenis suposen una injecció econòmica important per a totes dues fundacions privades vinculades a cossos de seguretat. Així, la fundació policial va rebre de la bancària 375.000 euros, segons els comptes corresponents a l'últim exercici consultable, el del 2024, la mateixa quantitat que l'any anterior; el 2021 i el 2022 van ser 287.500 euros cadascun. En suma, 1.325.000 euros en quatre anys.

Pel que fa a la Fundació Guàrdia Civil, la col·laboració també ve de lluny. Hi trobem 225.000 euros ingressats als comptes del 2019 de la fundació bancària, una quantitat supera en 25.000 els fons atorgats a institucions com la Creu Roja espanyola o la Fundació Privada Institut Recerca Sida-Caixa. Aquesta quantia era tan sols un pròleg de què havia de venir. L'any següent, el 2020, aquesta xifra creixia exponencialment fins a arribar a 1.104.000 euros. L'import es justificava per l'“organització i realització de diverses activitats de caràcter cultural i social que l'entitat duu a terme per desenvolupar el seu objecte fundacional, així com la realització de cursos, seminaris i activitats de sensibilització social”. El 2023

n'arribaven 368.000 més i el 2024 la xifra es repetiria. L'aportació, doncs, va ser d'un total de 2.065.000 euros durant el període del 2019 al 2024, lluny de l'aportació que la fundació La Caixa va fer-ne a una altra vinculada a l'institut armat, l'Associació Espanyola de Militars i Guàrdies Civils amb Discapacitat (ACIME), a la qual va destinar 13.200 euros l'any 2016.

Però els fons de la fundació financera que van destinats a l'entorn dels cossos de seguretat espanyol no acaba aquí. Des del 2007, La Caixa renova l'acord que permet a membres de la Policia i la Guàrdia Civil accedir a beques per cursar estudis de postgrau en universitats espanyoles. Forma part d'un paquet d'ajuts que també inclou una partida perquè membres d'aquests cossos es pu-

guin matricular en les escoles oficials d'idiomes.

L'OMBRA DE LES CLAVEGUERES
Isidre Fainé, actual president de la fundació i del seu hòlding inversor, CriteríaCaixa, juntament amb Antoni Brufau, el seu homòleg de Repsol, van ser investigats per haver contractat el polèmic comissari de la Secretaria d'Estat d'Interior, José Manuel Villarejo. L'encàrrec hauria consistit a espionar Luis de Rivero, president de la constructora Sacyr, amb el propòsit, segons la investigació, d'aturar el pla d'aquest per guanyar pes en la petroliera participada per Critería. Villarejo, a través de la societat Cenyt, s'hauria endut 413.600 euros per la feina durant els anys 2011 i 2012: 218.900 de Repsol i

194.700 de La Caixa. El jutge de l'Audiència Nacional espanyola, Manuel Garcia Castellón, va arxivar les causes contra Brufau i Fainé l'any 2022, però va enviar a judici els responsables de seguretat de la petroliera i la financera. El mes de maig, Villarejo era condemnat a dos anys de presó amb relació a aquests fets.

Segons el sumari, Villarejo estava en tot moment sota la supervisió de qui era cap de seguretat del CaixaBank des de l'any 2005, Miguel Ángel Fernández Rancano, excap superior de Policia de Madrid i a qui Fainé hauria conegut jugant a l'exclusiu Camp de Golf El Prat de Terrassa. Aquestes instal·lacions es troben en els terrenys que ocupava el sanatori antituberculós de Torrebonica, una de les joies de la corona amb les quals comptava l'antiga Obra Social de La Caixa i que acabaria venent als promotors del camp malgrat la pressió de grups ecologistes i veïnals de la zona. Rancano seria substituït el 2020 per Francisco Javier Gudiña, excap de la Brigada Provincial de la Policia Judicial de la Corunya i aquest fitxaria com a director adjunt Pedro Esteban Cobreros, antic cap de la Brigada d'Informació Exterior de la Direcció General de la Policia i la Guàrdia Civil. ●

La Fundació La Caixa ha destinat 2.965.000 d'euros a la Fundació Guardia Civil i 1.325.000 a la Fundació Policia Espanyola entre els anys 2021 i 2024

Sobiranies

Foto de grup de la jornada
L'Energia que coopera, el
7 de novembre de 2025 al
Bloc 4 del recinte de Can
Batlló, a Barcelona. **JONA
BROS (LA FUGA COOP)**

QUAN EL VEÏNAT ES CARREGA D'ENERGIA

TEXT: **JESÚS RODRÍGUEZ**

Les comunitats energètiques locals, seguint els principis de la governança democràtica, aposten per una transició ecosocial que desbanqui l'oligopoli d'empreses com Endesa, Repsol o Iberdrola en la implantació dels sistemes de producció renovables

Un observador extern podria pensar que tots els panells solars són exactament iguals, però res més lluny de la realitat. Seria com dir que tant és l'aigua de la pluja, que brolla d'una font, com la que comprem embotellada. De l'electricitat, és substancial com es genera, distribueix, consumeix i governa. Les comunitats energètiques locals (CEL) són, de totes totes, l'antítesi d'un gran oligopoli com Endesa o Iberdrola, malgrat que l'electricitat que generen casos pugui originar-se en tots els casos amb panells solars. Malgrat la propaganda, els grans oligopolis continuen apostant per generació d'energia amb altes emissions de gasos d'escalfament global, prenen decisions en un consell d'administració governat per les elits de sempre i busquen el màxim benefici pel seu accionariat i no el del conjunt de la societat.

En aquest context, l'energia governada des de baix ha passat a l'ofensiva. El 7 de novembre es van reunir per primera vegada al Bloc 4 del recinte de Can Batlló (a la Bordeta, Barcelona) més de vuitanta referents de les comunitats energètiques cooperatives en el marc de la jornada L'Energia que coopera, amb l'objectiu d'"articular i posicionar l'ecosistema cooperatiu energètic català", tal com es proposa des de la Federació de Cooperatives de Consumidores i Usuàries de Catalunya (Coopsconsum).

La cooperativa és una de les formes jurídiques de governança de les CEL, però no l'única. Altres opten pel model de l'associació i, en el cas d'alguns municipis petits, n'hi ha que, malgrat conservar l'esperit comunitari, es constitueixen en societats limitades participades per les administracions locals. Aquest model els permet un accés més ràpid a recursos financers, equipaments i teulades on generar electricitat neta. En el cas de Catalunya ja són una setantena les comunitats constituïdes i registrades al Registre de Cooperatives, que es presenten com "una eina per democratitzar l'energia i promoure un model més just, participatiu i arrelat al territori". Entre les conclusions de la jornada al Bloc 4 hi ha la d'arribar a més massa crítica per fer avançar el model, augmentar els incentius fiscals i l'eficiència, així com ampliar la mirada i sumar forces a les fites de l'autoconsum, la mobilitat sostenible i la rehabilitació de llars i empreses en pro de l'eficiència.

Rafel Florenciano, president de la cooperativa Energia Comunitària Penedès-Garraf, apunta que volen ser "el punt de referència en la transició energètica en el nostre territori".

Actualment, la iniciativa ha aconseguit associar-hi 150 famílies i una desena d'empreses, però l'equip responsable ha arribat a la conclusió que s'havien d'estendre al conjunt de les comarques del Garraf i el Penedès. "Mantenim la proximitat mitjançant les seccions locals i deleguem part de la gestió en l'estructura comarcal. S'ha de trobar l'equilibri, perquè si crees una comunitat que abraci tota Catalunya la gestió serà molt difícil", apunta Florenciano, que posa exemples per entendre com l'enxarxament comarcal fa més viable les comunitats energètiques: "Fem compres compartides, estem associats a Osona Energia per adquirir calderes o bateries, o per fer la rehabilitació energètica d'un domicili millorant els aïllaments", detalla.

Igualment, aquest cooperativista destaca els beneficis de tenir més llars i empreses connectades en una xarxa d'autoconsum: "En una casa unifamiliar consumeixes un 30% o 35% del que generes, la resta va a la comercialitzadora a un preu irrisori. En autoconsum compartit, pràcticament consumeixes el 100%, es minimitzen els excedents. Quan tu no tens la llum o la rentadora encesa, el consum el farà un veí o un comerç proper", puntualitza. D'aquesta manera, explica Florenciano, l'impacte per a cada consumidora de la despesa inicial destinada a comprar els panells és molt menor i repercuteix al conjunt de la comunitat.

SUMANT PETITES TAQUES D'OLI

"Un dia un veí ens preguntava: 'però quant estalviarem amb això?', i un altre li va respondre: 'encara que em cobrin més que Endesa em farà de la comunitat energètica'", recorda Ramon Roig, membre fundador de la cooperativa Balenyà Sostenible, a la comarca d'Osona. L'anècdota exemplifica la filosofia de fons del projecte, malgrat que, a la pràctica, a qui es fa sòcia sí que li surt a compte. Roig posa l'èmfasi en el fet que es tracta "d'un exercici potent d'empoderament social i una forma d'avançar en la transició energètica gestionada des de la societat, no des de les corporacions oligopolistes que es mouen per interès econòmic". Recorda que la guspira per impulsar la cooperativa va arribar després dels confinaments de la pandèmia de l'any 2020: "vam fer pancartes, vam enviar missatges i vam convocar el veïnat a la pista poliesportiva de l'institut. Va venir quasi un centenar de persones, vam organitzar-nos i va començar tot el procés", detalla. També li agrada posar sobre la taula una reflexió: "el que fem a Balenyà és una petita taca d'oli, però si ho fan també a Seva, a Taradell o a Vic, ja no és una petita taca, és fer la transició arreu del país".

Amb dades actualitzades de l'Institut Català de l'Energia, les CEL actives a Catalunya són un centenar, de les quals una

Una setantena de comunitats estan donades d'alta al Registre de Cooperatives de Catalunya, però també n'hi ha que són associacions o societats participades per administracions locals

La comunitat energètica de la Bordeta, a Barcelona, disposa de tres instal·lacions de generació fotovoltaica, entre les quals al bloc cooperatiu La Diversa.

vintena a la comarca d'Osona i onze a la ciutat de Barcelona. La Comunitat Energètica de la Bordeta (al districte barceloní de Sants-Montjuïc) és una de les referents d'aquest model en zones urbanes i ja disposa de tres instal·lacions de generació fotovoltaica i autoconsum als edificis cooperatius La Borda i La Diversa, així com en una nau industrial de l'Hospitalet de Llobregat. A partir del 9 de febrer es col·locaran panells solars a la teulada de La Comunal -pol cooperatiu on hi ha la redacció de la *Directa*, entre altres projectes. També és previst ubicar-ne al sostre de l'edifici del carrer de Premià 13-15, seu històrica de la cooperativa L'Empar de l'Obrer que actualment acull la Federació Catalana de Cooperatives de Treball i Consum, així com l'entitat de serveis financers ètics i solidaris Coop57. En total, aplega una seixantena de sòcies d'autoconsum.

En total, la CEL de la Bordeta aplega una seixantena de sòcies de consum. Giulia Torri, coordinadora del projecte, remarca que “els serveis energètics es dissenyen a partir de les característiques i necessitats reals de cada comunitat, que po-

den ser molt diferents entre elles. Aquesta participació activa del teixit social i econòmic local és fonamental a l'hora d'implementar els projectes de forma eficaç i capil·lar”. Torri destaca que estan desenvolupant “eines per dur a terme la nostra part en la lluita contra la pobresa energètica, i per facilitar la participació en els nostres serveis a persones en situació vulnerable en aquest aspecte, trencant barreres socioeconòmiques”. Alhora, posa el focus també en la formació en l'àmbit de l'energia: “uns dels reptes que tenim és trencar la por, comunicar de forma simple però sense banalitzar, i fer que les persones s'apropin al món de l'energia i puguin sentir que hi tenen control i possibilitat de decisió real”.

CONSCIÈNCIA, TAMBÉ EN LA MOBILITAT

Per anar més enllà d'aquest autoconsum, gran part de les CEL posen el focus en la mobilitat i en l'adaptació dels immobles perquè siguin més eficients a l'hora de preservar una temperatura confortable. A Balenyà Sostenible ja es disposa de sis ►

A banda de l'autoconsum, moltes comunitats posen el focus en la mobilitat, com Balenyà Sostenible, que disposa de sis carregadors de bateries i un vehicle d'ús compartit

► carregadors de bateries i un vehicle d'ús compartit que es gestionen amb l'aplicació per a mòbils de Som Mobilitat. “El projecte de Som Mobilitat és molt encertat i encaixa amb la nostra filosofia”, destaca Ramon Roig. Al conjunt de Catalunya aquesta cooperativa de mobilitat sostenible ja disposa de 140 vehicles, accessibles a particulars i empreses, i una aplicació que permet integrar-hi cotxes els cotxes elèctrics de les comunitats energètiques locals. És el cas de la CEL Penedès-Garraf. El seu president, Rafel Florenciano, assevera “no volem tornar a inventar la roda, treballem amb Som Mobilitat i disposem d'un cotxe compartit a Vilanova”. Algunes CEL impulsen projectes de calderes comunitàries i sistemes de calefacció basats en l'aerotèrmia o la geotèrmia.

En l'actual carrera a contrarellotge contra l'escalfament global, és prioritari posar el focus en les generacions que pugen, que seran les que patiran si no transformem del tot els nostres hàbits de consum. “Una de les línies que potenciem és col·laborar amb l'institut-escola Carles Capdevila per fer formacions sobre transició energètica en el context del canvi climàtic, perquè és important que el jovent que puja es conscienciï”, explica Ramon Roig. “A la mostra d'entitats de Balenyà també fem un taller de construcció de petits ginys a motor que funcionen amb energia solar, per tal que nens i nenes ho vegin”, prossegueix. Però la conscienciació també va dirigida als adults, perquè el camí a recórrer pot ser llarg i costerut. “L'altra dificultat és l'individualisme. Socialment, està molt implantat i quan fas un projecte com aquest d'associacionisme econòmic sempre se't mira com si fossim quatre pirats. I trencar els mantres té les seves dificultats”, reconeix Rafel Florenciano.

SINERGIA ENTRE VEÏNAT I AJUNTAMENTS

“Ens vam posar a treballar acompanyats per l'Ajuntament de València. Si no hagués estat així no haguérem encetat el projecte col·lectiu perquè ens hagués faltat molta formació i informació”, reconeix Empar Puchades, presidenta de la comunitat energètica local Castellar - L'Oliveral i de l'Associació de Veïns i Veïnes d'aquest barri al sud de València. El procés que explica va tenir lloc durant el mandat de Joan Ribó (Compromís) amb l'empenta de l'Oficina de l'Energia de la Fundació Clima i Energia, que depèn del municipi. Es lamenta que ara el consistori dirigit pel PP els està posant “moltes traves”. Recorda, però, que se senten

“com un poble” i això “ens impregna” per tirar endavant amb la força de la gent. “Som un territori eminentment agrícola, envoltat d'infraestructures grises de tota classe que ens generen moltes afectacions, però també tenim energia i motivació per millorar el poble”, destaca. “Més de seixanta persones van estar disposades a fer-se sòcies i ens vam constituir com a associació sense ànim de lucre”, recorda, alhora que vol fer valdre que “les famílies vulnerabilitzades en són beneficiàries gratuïtes”.

Per ara, el projecte ha instal·lat panells solars per a l'autoconsum en el sostre del centre cívic i en una nau industrial del barri de Font d'Alcedo que es troba dins del radi de dos quilòmetres on pot operar una comunitat energètica, “els polígons industrials són un lloc idoni, no cal anar a depredar territori, interessa als empresaris i a la ciutadania, compensa a tots els participants”, subratlla Puchades, en clau de solució. I recorre també a la idea de la taca d'oli que, un cop consolidats projectes pioners, es va estenent: “el col·legi Ballester Fandos de la Malva-Rosa està tirant endavant un projecte; a la Saïdia, en Russafa o en Malilla, s'estan constituint associacions per fer comunitats energètiques i batallant per aconseguir sostres públics”.

Més a l'interior del País Valencià, a la comarca dels Serrans, hi trobem una de les comunitats energètiques més pioneres, per convicció però també per necessitat. Mutaz Alajami, gerent de la Comunitat Energètica d'Ares dels Oms, recorda que el municipi es troba al final de la línia de distribució d'Iberdrola i això generava molts problemes al veïnat. “És una xarxa simple, no mallada, i si hi ha una incidència sempre ens quedem sense llum”, denuncia. Les impulsores van contactar amb la Universitat Politècnica de València, que va proporcionar-los un estudi de viabilitat d'un sistema híbrid d'energia, amb producció solar, eòlica, de biogàs i hidràulica, que s'ha anat desplegant. “Ens ofereix sobirania energètica, millora la qualitat del subministrament i genera llocs de treball. Durant l'apagada elèctrica del 28 d'abril de 2025, en menys de mitja hora la gent d'ací ja tenia llum, perquè vam connectar el poble a instal·lacions de panells solars de domicilis i granges”, es felicita Alajami. I no s'està d'enviar un missatge a les administracions: “Els reguladors haurien de mirar d'una altra manera els projectes, no és el mateix una comunitat energètica petita que un projecte d'un gegant de l'electricitat. Qui busca millorar la situació dels veïns ha de tenir premi, sobretot en unes comarques castigades”. ●

Instal·lació fotovoltaica de la comunitat energètica VNG Energia, a Vilanova i la Geltrú.

La CEL del barri de Castellar-l'Oliveral de València ha instal·lat panells solars en edificis municipals i naus industrials.

Al poble d'Ares dels Oms (els Serrans) s'ha desenvolupat un sistema híbrid, amb producció solar, eòlica, hidràulica i de biogàs.

TEXT: **VERÓNICA COUTO**
INFOGRAFIA: **PAU FABREGAT**

Parlem molt de la necessitat de preservar els boscos. Aquesta afirmació pren vital importància en un cas concret: aquells que han sobreviscut centenars d'anys i han aconseguit assolir un alt grau de maduresa –els anomenats boscos madurs. Tècnicament, qualifiquem de madur un bosc quan ha romàs entre 200 i 400 anys sense cap gran pertorbació. Per tant, són boscos madurs a la Mediterrània aquells on s’hi ha practicat la ramaderia extensiva o hi ha hagut petits incendis, però no aquells que han estat subjectes de tala massiva o han sofert un incendi de grans dimensions.

Els boscos madurs tenen uns atributs molt característics, com per exemple la presència d'arbres centenaris de gran diàmetre, una elevada riquesa d'espècies o una gran quantitat de fusta preservada al sòl. Tot plegat, aporta unes propietats molt necessàries en l'escenari de crisi climàtica: retenen millor la humitat que els joves, són robustos per resistir la sequera, presenten una gran riquesa pel que fa a una biodiversitat molt (fins i tot amb espècies endèmiques), i tenen una gran potència per prevenir l'erosió del sòl. A més, com els altres tipus de bosc, capten diòxid de carboni de l'atmosfera, tal com fan. De boscos madurs en queden pocs al món i a Catalunya només en queden formant rodals, ocupen superfícies poc extenses, al voltant de dues desenes d'hectàrees. Malgrat això, aquests rodals conserven les característiques de maduresa i són de vital importància. Per imaginar-nos-ho, serien boscos com la pineda de Marimanya (al Pallars Sobirà), o el bosc de Gresolet (al Berguedà), espais petits plens de vida i que ens protegeixen davant del canvi climàtic, que precisament està intensificant les sequeres, els incendis i la pèrdua de biodiversitat.

Al conjunt de la Mediterrània, els boscos madurs ocupen un 2% de la superfície forestal, segons dades de la FAO. A Catalunya, segons l'informe "Estat de la Natura 2020" que es va publicar l'Observatori del Patrimoni Natural, el grau de maduresa dels boscos del país és de 2,3 punts sobre 10. Malgrat que són de vital importància per a la societat, en molts casos són en terreny privat i no tenen la protecció que impedeix explotar-los intensament.

PER SABER-NE MÉS:
Catàleg de boscos madurs a Catalunya

Boscos madurs, us necessitem

Espais clau del bosc madur

LES CLARIANES

Quan un arbre biològicament envellit cau, queda una clariana al bosc que és una font d'oportunitats. Aquests espais són molt beneficiosos per algunes espècies com els llangardaixos, que busquen hores de sol, o el llorer de Sant Antoni (*Epilobum angustifolium*), una planta herbàcia habitual als hàbitats pirinencs. Els espais oberts també permeten que algunes plantes floreixin fàcilment i són font de nèctar per als pol·linitzadors.

Llorer de Sant Antoni

Llangardaix

ELS MICROHÀBITATS

Als forats i escletxes de la fusta envellida hi viuen molts animals i plantes. Com que són reduïdes de mida petita dins del gran hàbitat del bosc, prenen el nom de microhàbitats. Hi viuen espècies com el ratpenat orellut septentrional, les salamandres o el gat salvatge.

Biodiversitat a vessar

CONVIVÈNCIA D'ARBRES I ARBUSTOS DIVERSOS

La diversitat d'espècies aporta diversos estats de maduresa, cosa que aporta una bona resiliència.

Picot Negre.

Mussol Pirinenc.

ARBRES QUE PROTEGEIXEN
Els arbres vells i grans, amb branques mortes i arrels ben gruixudes, són un punt de cavitats i microhàbitats perfecte per a espècies com el Picot Negre o el Mussol Pirinenc. També per a la flora.

Rosalia Alpina

Bolets de soca

FUSTA MORTA QUE DONA VIDA
El 25% de les espècies que viuen al bosc depenen en algun moment del cicle vital de la fusta morta, com els fongs i els insectes. És el cas de la Rosalia Alpina, que només viu als boscos madurs.

UNA “ACUMULACIÓ D'ANYS” INUSUAL

Els boscos madurs, per pròpia definició, fa molt de temps que no tenen grans perturbacions i això en la Mediterrània és poc habitual. Aquesta continuïtat temporal fa que algunes espècies amb baixa capacitat de dispersió hi puguin viure durant molts anys, cosa que no podrien fer en un bosc jove.

Salamandra

Ratpenat orellut

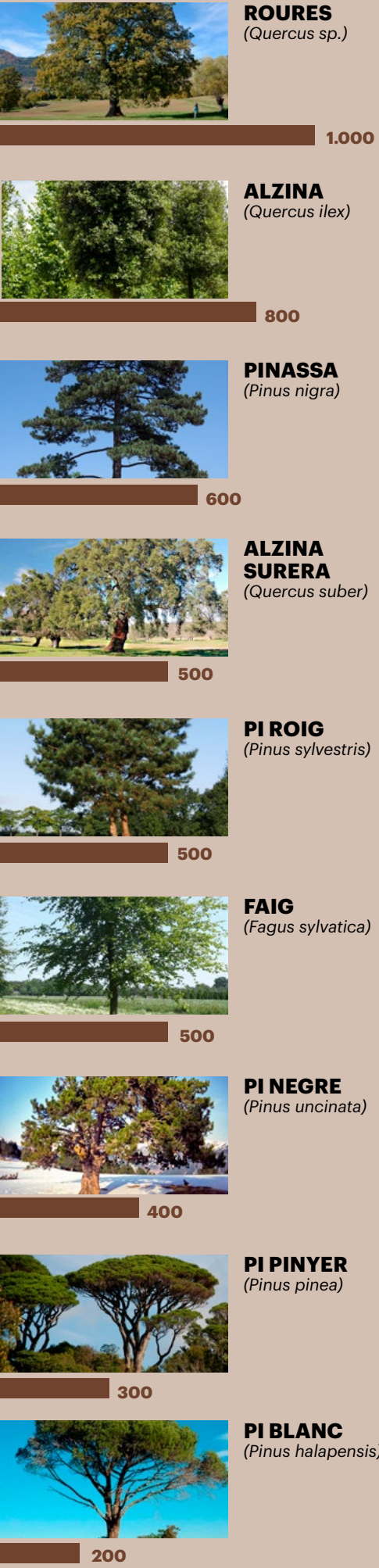

Gat salvatge

Cicle de vida

Longevitat de les principals espècies d'arbres de bosc dels Països Catalans

Renda bàsica universal, una eina al servei del sindicalisme ecologista

El pagament incondicional d'una retribució pública a cada persona resident en una comunitat permetria trencar la lògica productivista del creixement constant, repensar el concepte de treball amb una mirada de classe i evitar la mercantilització dels drets bàsics

TEXT: **CAROLIN MIEHLE**

INVESTIGADORA DE RESEARCH & DEGROWTH

IL·LUSTRACIÓ: **MARIA FARRÉ**

En un moment d'enfortiment dels vincles entre l'ecologisme i sindicalisme i en un marc socialdemòcrata, hi ha veus que defensen reformes que no qüestionen el vincle de la crisi climàtica i el creixement econòmic, sinó que aspiren a un capitalisme més “verd”. Però per poder superar el capitalisme i el creixement a llarg termini, hem d'entendre que en aquest sistema no importa si l'activitat econòmica crea valor social o ecològic, sinó que es prioritza l'acumulació del capital a través de l'explotació de la força del treball. Per això es requereix una perspectiva de classe que faci compatible l'ecologisme i els límits del creixement amb la necessitat de guanyar-se la vida en un sistema capitalista.

Aquí, com a proposta contrària al capitalisme suposadament verd, apareix la idea del decreixement: romandre dins dels límits planetaris a través de la reducció de l'activitat econòmica perjudicial per al medi ambient, d'una manera planificada i cooperativa, segons objectius socials i ecològics per assolir el benestar general, més igualtat i una societat solidària. Des d'aquesta perspectiva, no només són compatibles el decreixement i el sindicalisme, sinó que existeixen eines concretes i compartides que poden enfortir les dues lluites. Una d'elles és la Renda Bàsica Universal (RBU).

Una RBU és un pagament incondicional -mensual o anual- a cada resident. La quantia pot dependre de l'edat, però ha de ser suficient per permetre una vida digna. Ja hi ha hagut molts intents d'implementar una RBU (fins i tot el projecte pilot B-MINCOME a Barcelona), però sovint de manera temporal o condicional. En moltes ocasions pretenen ser mesures per estimular el creixement i afavorir la inserció al mercat laboral.

Una RBU no reformista hauria de mantenir la incondicionalitat sense cap obligació a treballar. Si es finança amb els impostos sobre els salaris i les fortunes altes, ja d'entrada hi ha un efecte redistributiu. A més, quan es completa amb polítiques per estimular l'economia local, com en el cas del programa barceloní esmentat, pot resultar en més consum de proximitat. Més enllà d'això, plantejem que també pot tenir un efecte transformador, és a dir, que canviï les condicions de vida de la classe treballadora i no subjuguï més gent a l'explotació laboral. Així, s'entén la classe treballadora com a subjecte, no pas com a recipient passiu.

D'una banda, la classe és un subjecte central, ja que és el motor de l'economia (que té grans impactes en el medi ambient) i perquè la dependència del treball assalariat afecta la majoria de la població. D'altra banda, també és un actor capaç de decidir

com implementar la renda a través del seu poder sindicalista organitzat.

En l'àmbit personal, la RBU permet més autonomia i més temps lliure, cosa que permet alliberar espai per a l'oci, la militància social i ecològica, la participació en associacions veïnals i, per descomptat, la lluita sindical. No ens hem de limitar a interpretacions individualistes de la RBU, sinó també veure els seus efectes estructurals: el fet de no haver d'acceptar qualsevol treball limita el poder de l'empresariat, i llavors augmenta la capacitat de negociació de les treballadores. La RBU, per tant, pot funcionar com a caixa de resistència permanent, possibilitant més vagues i reivindicacions sindicals.

Més enllà del treball assalariat, les feines no remunerades, com gran part del treball de cures, sostenen aquest sistema. Una RBU -semblant al concepte d'una Renda de Cures (un pagament similar, però amb l'objectiu de compensar el treball domèstic, de cura d'infants i de gent gran)- també reconeix aquest treball de cu-

res i pot contribuir a redistribuir el treball domèstic i a evitar la seva mercantilització. Aquesta font d'ingressos segura pot servir com a base per fer treballs comunitaris i voluntaris, als quals individualment s'atribueix més importància personal, ecològica o social.

A més, el marc sindicalista i de classe evita que qui rep la RBU recorri a un voluntarisme descoordinat i individualitzat sota el sentiment d'haver de “retornar-la”. En lloc d'això, aquesta renda pot recollir la voluntat de militar d'una manera més col·lectiva i permet una forma organitzativa més àmplia, per exemple, estenent-se a treballadores no remunerades i fent possibles nous sindicats horitzontals. Per conseqüència, una RBU pot crear les condicions necessàries per fer arrelar de nou una consciència de classe.

Ara bé, la RBU no només té veus partidàries en el sindicalisme: n'hi ha a tot l'espectre polític. La politòloga Alyssa Battistoni la descriu com una idea mancada d'una ideologia.

Deixar enrere el treball assalariat a favor de la decisió col·lectiva de quin treball és necessari i desitjable i com repartir-lo sempre ha estat una demanda de classe

Malauradament, hi ha interpretacions liberals o conservadores que projecten abolir l'estat del benestar. Basant-se en una visió individualitzada i tecnooptimista, imaginem pagar a cadascú una renda baixa en un món automatitzat.

Per contra, des de la perspectiva decreixentista de classe, no només cal centrar-se en una RBU, sinó en la implementació d'altres mesures àmplies, com ara la reducció de la jornada laboral. Mantenir els serveis bàsics universals i comprendre la RBU com a servei complementari és necessari per evitar una cooptació neoliberal i que es destinin diners públics a generar negoci per empreses privades concretes. Aquesta proposta és encara més contingent en uns temps en què alguns serveis bàsics universals ja s'han privatitzat. Al cap i a la fi, superar l'obligació a qualsevol mena de treball no va en contradicció amb altres mesures més transformadores, com la col·lectivització dels mitjans de producció.

Així, no es dissol ni la noció de treball ni la classe obrera sencera. De fet, obrim pas a una redefinició de la importància del treball (més enllà de l'assalariat) en el sosteniment de la vida. Deixar enrere el treball assalariat a favor de la decisió col·lectiva de quins treballs són necessaris i desitjables i com repartir-los sempre ha sigut una demanda de classe. Acompanyada per altres mesures més radicals, la RBU pot contribuir a superar la societat de classes en lloc de reforçar-la. ●

El feminisme de classe i el desig de maternitat

TEXT: **GEMMA TADEO LÓPEZ**
SOCIÒLOGA I ACTIVISTA FEMINISTA
MARI VILLAR
ANTROPÒLOGA I POLITÒLOGA

IL·LUSTRACIÓ: **CLARA-IRIS RAMOS**

Reflexionar críticament sobre el desig individual de maternitat implica entendre'l com el resultat d'un fenomen social i ideològic. No es tracta d'oposar maternitat i no maternitat, sinó d'interrogar què sosté el relat que la converteix en el centre simbòlic del que s'entén per feminitat. Parlar de desig significa reconèixer-lo com una construcció travessada per estructures econòmiques, culturals i relacionals que funcionen com una tecnologia de poder i de reproducció social.

Des d'una perspectiva de classe, el desig de ser mare, així com la possibilitat material de ser-ho o de no ser-ho, no opera igual per a totes. Les condicions econòmiques, laborals i culturals modelen la vivència del desig i la manera com és llegit socialment. La maternitat no significa el mateix per a una feminitat de classe treballadora que per a una de professional o burgesa: unes són empeses a matenar com a destí inevitable, altres ho fan com a projecte individual producte d'un suposat desig propi.

El desig de maternitat és un relat persistent de la feminitat contemporània. El dolor de no tenir criatures pròpies existeix i sovint s'expressa com la sensació de no haver completat la trajectòria vital esperada o com un buit en un ordre que organitza la feminitat al voltant de la criança i continua associant la maternitat a èxit, estatus i reconeixement.

Allò que sovint anomenem desig propi està travessat per la interiorització d'un ordre simbòlic que identifica feminitat amb entrega, cura i sacrifici. El desig maternal no neix només d'una experiència íntima sinó que es modela en un context patriarcal i capitalista. La maternitat ha deixat de presentar-se com un destí imposable per convertir-se en un desig aparentment lliure que promet plenitud a la feminitat.

Els discursos que promouen "matenar de forma natural", basats en visions biològiques i essencialistes de la feminitat, reforcen la idea del desig com un impuls innat. Moviments com la criança intensiva o la maternitat ecològica, tot i néixer com una crítica al capitalisme, acaben sovint reproduint un mandat que naturalitza la maternitat com una vocació inherent. Aquesta exaltació del matenar "autèntic" reubica les dones al centre de la cura sota noves formes de control moral i emocional i converteix la connexió

amb la natura o el cos en una actualització de la responsabilitat individual sobre la criança.

El patriarcat i el capitalisme converteixen el desig de matenar en una condició de legitimitat social i una garantia de continuïtat de la família nuclear i la transmissió del capital econòmic, cultural i simbòlic. Com assenyalen les teòriques feministes de la reproducció social (Vogel, Federici, Bhattacharya) la família és l'espai on es reproduceix no només la vida, sinó també la força de treball que sosté el capitalisme.

Si llegim el desig de maternitat en clau de classe, la seva funció política es fa més evident. En els discursos de classe professional i burgesa, la maternitat ja no és una obligació als 25 anys, sinó un projecte personal ajornat una dècada més tard, quan la pressió reapareix disfressada de desig lliure o de dret a completar-se. El capitalisme ha sabut llegir molt bé aquest moment de vulnerabilitat: les clíniques de reproducció assistida, presentades com a instruments d'emancipació femenina, s'han convertit en una indústria milionària que mercan-

Només polititzant el desig de maternar, col·lectivitzant la reproducció i reconeixent les no maternitats com a espais reals de desenvolupament per a les dones, podrem alliberar-lo de la seva funció de control

tilitza la capacitat reproductiva i medicalitza el desig matern. Sota el relat de la llibertat, opera una maquinària de control, culpa i dependència.

L'imaginari de maternitat de classe burgesa s'ofereix avui com un model d'èxit: viatjant, cuidant-se, fent esport. És el que podríem anomenar l'actual imaginari de feminitat burgesa que presumeix de no haver de renunciar a res. Aquesta feminitat, que presumeix d'una fantasia d'equilibri entre carrera, realització personal i criança intensiva, és possible per la desigualtat de classe i a l'externalització de les

cures. Però és un model inassolible per a la majoria, que la viu com una doble violència: la frustració de no poder arribar-hi i la culpa d'haver-ne quedat fora.

Aquest imaginari, revestit d'em-poderament i autonomia, reprodu-eix codis burgesos i contrasta amb la maternitat de classe obrera, encara associada a la precarietat i a la renúncia absoluta, perpetua les desigualtats estructurals.

A *El manifest comunista* (1848), Marx i Engels llancen una proclama que encara ressona com una provocació: "Abolició de la família!". Lluny de ser una consigna destructiva, és una invitació a imaginar formes de vida i de cura alliberades de la lògica de la propietat i del paper assignat a les dones al si de la família burgesa.

Friedrich Engels, a *L'origen de la família, la propietat privada i l'Estat* (1884), mostra que la família monògama burgesa no és una institució natural, sinó una construcció històrica destinada a assegurar la transmissió del patrimoni i a mantenir la divisió sexual del treball. En aquesta lògica, la maternitat esdevé l'engranatge central. Melinda Cooper analitza com la família normativa s'ha convertit en l'alternativa privada al retrocés de l'estat: el neoliberalisme hi delega a la reproducció social -cura, herència, estabilitat- alliberant-se de costos públics. Allà on l'estat es retira, la família, i les dones en particular, n'assumeixen el cost.

Un dels pilars invisibles del patriarcat capitalista és la concepció dels infants com a propietat privada, extensió simbòlica del jo femení i de la unitat familiar. Aquesta idea assegura que la reproducció social sigui una responsabilitat privada, jeràrquica i individual. Si volem abolir la família, hem de qüestionar aquest desig individual de maternitat entès com un dret: la idea que la feminitat necessita gestar, parir i criar criatures pròpies per sentir-se completa. Sense posar en debat aquest mandat biològic convertit en desig de descendència i genètica pròpia i en fonament de reconeixement social, és molt difícil imaginar formes d'afiliació i cures que no reproduïxin l'esquema de la família nuclear i la propietat privada dels infants. Per això, les cures comunitàries no poden ser només un complement

de la família nuclear, sinó una alternativa real. Abolir la família implica revisar els fonaments simbòlics que la sostenen: el mandat de la feminitat, la propietat dels infants i la naturalització del vincle biològic com un desig inqüestionable.

Ens trobem en un moment històric caracteritzat per un grau d'individualisme tan elevat que l'imaginari col·lectiu entén que l'única manera de no ser individualista és ser mare. La maternitat s'ha convertit en l'espai simbòlic on la dona pot ser reconeguda per tenir cura dels altres, per donar temps, afecte i sentit a una vida que no giri entorn del propi jo. Així,

ternitat, com a experiència i ideal, és un espai on s'articulen poder, classe i reproducció; que no romantitzi ni essencialitzi el dret a ser mare, sinó que el situï dins del sistema que el fa possible i necessari. La llibertat, entesa com a emancipació, no rau a tenir més opcions al mercat, sinó a trencar les condicions materials i simbòliques que ens fan creure que la maternitat culmina la feminitat.

Pensar i parlar sobre el desig de maternitat és essencial per obrir espai a la no maternitat com una opció igualment legítima i necessària. En els últims anys, el feminisme ha reflexionat àmpliament sobre noves formes

Moviments com la criança intensiva o la maternitat ecològica acaben reproduint un mandat que presenta la maternitat com una vocació inherent

l'ordre social conserva el mandat de gènere tradicional sota noves formes: el desig de no maternar quasi mai és llegit com una opció col·lectiva o política, sinó com una expressió d'autonomia individual o fins i tot d'egoisme. No ser mare implica una renúncia mal vista pel mandat de la feminitat: és renunciar a un estatus social, a tenir la pròpia família; és fer visible que renuncies a la reproducció de la comunitat per centrar-te en l'expansió del teu propi individu.

Per això, el desig individual de maternitat continua sent un producte perfecte per a la reproducció de la família nuclear. No hem generat nous models d'afiliació ni formes de col·lectivitzar les cures, i el sistema fa que assumir el desig de maternitat -i, amb ell, la responsabilitat de les cures- sigui percebut com una elecció natural i fins i tot desitjable, amb la recompensa simbòlica de "tenir la teva pròpia família".

El feminisme que necessitem no és el que sacralitza el desig individual com a principi de llibertat, sinó el que és capaç de preguntar-se què produeix aquest desig; un feminisme de classe capaç d'entendre que la ma-

de maternar, molt necessàries, però ha tendit a deixar en un segon pla els relats i les experiències de les dones que no maternen. Reivindicar la no maternitat no és anar contra les mares, sinó ampliar els marges del possible i qüestionar el mandat que vincula feminitat, cura i descendència. Parlar de la no maternitat permet també desacralitzar el desig matern, alliberar-lo de la seva lectura naturalitzada i essencialista i entendre'l com una construcció històrica i ideològica. Alhora, cal recuperar i vindicar les genealogies queer i migrades de classe treballadora, i deixar d'emmirallar-nos en la família nuclear burgesa.

En definitiva, el desig individual de maternitat forma part d'una economia política de la vida que organitza qui cuida, qui és cuidat i en quines condicions, i és alhora un desig altament rendible per al capitalisme i el patriarcat. Només polititzant-lo, col·lectivitzant la reproducció i reconeixent en les no maternitats espais reals de desenvolupament per a les dones, podrem alliberar la maternitat de la seva funció de control. Només així el feminisme de classe pot esdevenir una força realment transformadora. ●

“A Mèxic som les famílies, i no l'autoritat, qui cerca desapareguts”

Maria de Lourdes Ruiz Bravo (Guadalajara, estat de Jalisco, Mèxic, 1963) és coneguda com a ‘Mamá Lulú’ per la seva tasca en la cerca de les persones que es troben en parador desconegut, entre les quals hi ha un fill i una filla seves. A Mèxic es declaren, cada dia, quaratanta desaparicions de mitjana

TEXT: **JORDI CAMPABADAL**
FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

D’acord amb el Registre Nacional de Persones Desaparegudes i No Localitzades, a Mèxic hi ha 133.450 persones en parador desconegut des de l’any 1952, tot i que més del 90 % han estat declarades desaparegudes després de 2006. Tant les organitzacions de drets humans i familiars com la mateixa ONU estimen que la xifra real podria estar molt per sobre de l’oficial, i consideren que la desaparició forçada és una realitat generalitzada i sistemàtica al país. Amb l’inici de la denominada “guerra contra el narcotràfic”, declarada l’any 2006 pel govern de Felipe Calderón, la xifra ha augmentat registre a registre fins a arribar a la mitjana de quaranta persones desaparegudes cada dia durant el primer any de mandat de la presidenta actual, Claudia Sheinbaum.

Els rostres d’aquestes persones cobreixen les parets de ciutats i pobles arreu de Mèxic com a testimonis

‘Mama Lulú’ relata com, al seu país, esbrinar el parador d’una persona de la qual no es tenen notícies, a banda de dolorós, també és una tasca de risc: “Moltes abandonen la cerca després de rebre amenaces”

de la lluita que duen a terme les seves famílies. En la llista interminable, hi ha un fill i una filla de Maria de Lourdes Ruiz Bravo, coneguda com a *Mamá Lulú* per haver fet seva la bandera de la cerca de totes les desaparegudes, més enllà de les seves descendents. “La desaparició forçada suposa un trencament familiar irreparable. Ens dol veure la cadira buida, el llit buit, i portem els desapareguts presents en tot el que fem diàriament. Els meus altres fills, que són quatre, han escollit viure el dolor en la intimitat, però jo no puc deixar de sortir a reclamar reparació per a ells i tota la resta”, explica Mama Lulú.

L’any 2015, el seu fill José Marcos treballava en un taller de pneumàtics que un càrtel va voler convertir en un punt de venda de droga mitjançant una de les treballadores. Com va oposar-s’hi, se’l van endur, a ell i als altres tres treballadores, les quals van aparèixer més tard mortes, una d’elles -una noia- amb signes de tortura. En canvi, del fill no n’ha sabut mai més res. Mamá Lulú denuncia que les institucions van entorpir la investigació, van extraviar proves i van fer que el cas s’arxivés durant anys. “Les autoritats i el càrtel sovint van de bracet”, assegura.

Cinc anys més tard, un grup de desconeguts va irrompre a casa de la seva filla Maria de Lourdes i els seus tres fills, i van segrestar la mare i la filla menor, de llavors 8 anys. Segons explica Mama Lulú, Maria de Lourdes rebia cartes a nom d’un comptable que li havia demanat fer-li de remitent, però quan aquest va tindre problemes amb la clientela del càrtel pel qual treballava, la van posar al centre de la diana.

Mare i filla van ser conduïdes a una casa, on la menor escoltava la seva mare plorant a l’habitació del costat. Hores més tard, la nena va ser alliberada i entregada a una veïna, però de la mare no hi va haver més notícies. L’endemà, la nena va indicar a la seva àvia el recorregut fins a la casa on havien estat retingudes. Allà, un home els va obrir la porta i, prèvia consulta a una llibreta, va indicar que no hi figurava el nom de la seva filla. Aquesta informació va ser posada en coneixement de les autoritats en el moment de denunciar els fets, Mamá Lulú assenyalava que la policia no es va presentar a l’emplaçament indicat fins transcorreguts un any i vuit mesos i, en anar-hi, van trobar la casa completament desmantellada. “De nou, la Fiscalia i la resta de les d’autoritats ens van donar l’esquena”, lamenta.

“Som les famílies les qui realment tirem endavant la investigació i cer-

ca dels nostres fills davant l’abandonament de les institucions, les quals, amb la seva conducta, afavoreixen la desaparició”, afirma. Aquestes famílies enfronten també nombrosos perills, com explica l’activista: “Moltes abandonen la cerca després de rebre amenaces”. D’acord amb l’informe “Desaparèixer una altra vegada”, d’Amnistia Internacional, que recull el testimoni de més de sis-centes mares buscadores agrupades en 234 col·lectius organitzats que es comptabilitzen al país, des de 2011, trenta familiars de persones desaparegudes pel cap baix han estat assassinades al país. A més, en el cas de Mamá Lulú, la cerca de les seves filles també li va costar la feina. L’explicació que li van donar és que els podia causar massa problemes, recorda l’activista. “Enfrontem l’estigmatització, la nostra i la dels nostres fills. Hi ha qui assegura que s’ho mereixien” lamenta. “Estem molt soles, perquè a cap govern li ha interessat el tema dels desapareguts”.

El fenomen de la desaparició forçada a Mèxic s’ha transformat al llarg de les dècades i ha passat de ser un mecanisme de repressió política exercida per l’Estat per evolucionar en una multiplicitat de modalitats, víctimes i perpetradores: des de funcionariats públics fins a grups criminals, amb diferents nivells de participació o omissió per part d’agents policials estatals. L’antropòloga Rossana Reguillo defineix el context de violència al país amb tres conceptes: “paralegalitat, narcomàquina i necromàquina”. Tots tres condueixen, a parer seu, al resultat d’un Estat fallit en bona part del territori, i la persecució de defensores ambientals i de drets humans, l’assassinat de periodistes o la desaparició de desenes de milers de joves. A l’altra banda, Reguillo situa totes les persones que lluiten cada dia per canviar aquesta realitat, entre les quals inclou les mares buscadores i que denomina la “contramàquina”.

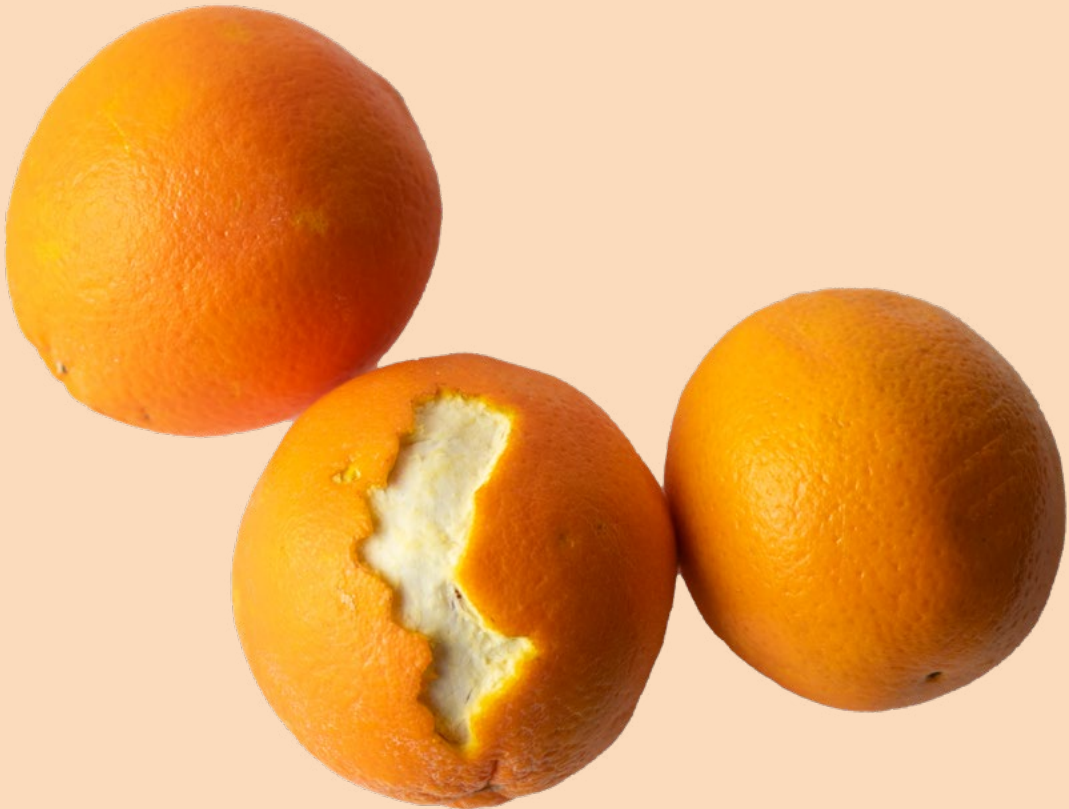
La història de Mamá Lulú és el reflex de moltes altres. “He vingut per alçar la veu en nom de totes les mares i tots els desapareguts que em donen la força per fer-ho”, recalca. La seva tasca dona testimoni d’una terrible realitat i de moltes conseqüències invisibilitzades que genera. “Ningú parla dels fills dels desapareguts, els nets que queden amb les seves àvies i que no saben com treure tot el dolor que acumulen a dins. Les meves netes carreguen amb unes conseqüències terribles a causa de la desaparició de la seva mare, de la qual una d’elles en va ser testimoni directe. La lluita és també per elles”, conclou. ●

Taronja, una riquesa massa espremuda

TEXT: **GIUSEPPE SAVINO**
FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZKY**

Abans de ser mercaderia, la taronja era ombra i aroma. Arribada d'Orient a través d'Àfrica, creixia als patis d'al-Àndalus com a arbre ornamental; el seu fruit amarg servia per a netejar budells, preparar embotits o polir objectes de la llar. El 1781, a Carcaixent (la Ribera Alta), el sacerdot Vicent Monzó Vidal, amb poques terres, però molta obstinació, planta els primers tarongers dolços amb regadiu, perforant pous i construint sínies. Allí comença la història d'una comarca que esdevindrà bressol de la citricultura valenciana.

El segle XIX porta camins, trens i ports. La taronja travessa fronteres, embalada en paper i caixes de fusta, i a inicis del XX València exporta centenars de milers de tones a terres franceses i al Regne Unit. La taronja és or, identitat i treball, sosté famílies i una economia que mira al nord d'Europa amb esperança i urgència. Innovacions com la maquinària del ferrocarril transformen un fruit que havia estat ornamental en producte de comerç internacional. Avui, però, el relat s'esquerda. Menys producció, arbres envellits, camps abandonats. La competència de Sud-àfrica i del Marroc imposa preus impossibles i fitosanitaris prohibits a la Unió Europea. Darrere del fruit brillant hi ha jornals baixos, contractes irregulars i una explotació estructural que afecta qui cultiva i qui coll, atrapats en un model globalitzat que ignora la terra, el treball i el paisatge. El sistema ofega llauradores i recol·lectores, atrapades en un model globalitzat que ignora la història i el paisatge. La taronja valenciana és testimoni d'un passat de riquesa i exportacions. Però si no es canvien les regles del joc, si no es protegeix la terra i el treball, el fruit més icònic del País Valencià té un esdevenidor incert, com la memòria d'un temps que només sobreviu en els patis i els camps que encara conserven olor d'orient i sol mediterrani. La taronja continua penjada dels arbres; el seu futur, no tant.

GENER | FEBRER | MARÇ | ABRIL | MAIG | JUNY | JULIOL | AGOST | SETEMBRE | OCTUBRE | NOVEMBRE | DESEMBRE

AMANIDA TÈBIA DE BURRATA, TARONJA SANGUINA I OLIVES NEGRES (4 PERSONES)

INGREDIENTS:

- 2 unitats de formatge burrata (200-250 g cadascuna).
- 3 taronges sanguines mitjanes.
- 80g d'olives negres (preferiblement d'Aragó o Kalamata).
- 1 cullerada de vinagre suau.
- 5 cullerades d'oli d'oliva verge extra.
- Sal Maldon.
- Pebre negre acabat de moldre.
- Fulles de farigola fresca (opcional).

ELABORACIÓ:

1. Peleu les taronges a viu (retirant tota la part blanca). Amb un ganivet ben esmolat, separeu els grills nets i reserveu-los en un bol, aprofitant el suc que deixen anar.
2. Desosseu les olives i trenqueu-les de manera irregular, amb ganivet (no triturades), perquè mantinguen textura.
3. Per fer la vinagreta, barregeu el suc reservat de les taronges amb el vinagre i tres cullerades d'oli d'oliva. Salpebreu lleugerament i emulsioneu-ho suaument.

4. Tragueu la burrata de la nevera almenys 30 minuts abans de preparar el plat. Just abans de servir, talleu-la suaument o obriu-la amb les mans perquè quede cremosa.
5. Per muntar el plat, distribuïu els grills de taronja a la part perimetral. Col·loqueu la burrata al centre, afegiu-hi les olives picades per damunt i regueu amb la vinagreta, la resta de l'oli d'oliva i especieu-ho amb sal Maldon, pebre negre i, si voleu, unes fulles de farigola.

Consells

Serviu-la lleugerament tèbia, no freda: podeu temperar les taronges 5 minuts fora de la nevera. Combina molt bé amb pa artesanal torrat.

Ja ets subscriptora?

Fes un pas més, sigues copropietària del mitjà.

Fes-te sòcia

Directacoop

Publicitat

Digitalització
amb sobirania tecnològica

SomNúvol
.coop

- ♥ Som cooperativa
- ♥ Som tecnològica
- ♥ Som programari lliure

► hola@somnuvol.coop

arc
Assegurem
compromís

www.arc.coop

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57

serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

ger ENTITAT
CULTURAL I
ESPORTIVA

C/ del PI 25, Ribes, (Garraf), Països Catalans
08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

**KAMILOSETAS
MUSKARIA**

distribuïdora llibertària

www.nodo50.org/kamiloasetas
kamiloasetas@nodo50.org

**LA CIUTAT
INVISIBLE**

LLIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
CATÀLEG DE ROBA
ESTUDIS COOPERATIU
I COMUNALS
GESTORIA I ASSESSORAMENT
ECONOMIES FEMINISTES

Riera d'Escuder, 38 (08028) • 932 989 947 • invisible.coop

**Benvingudes a la
comunitat del
llibre crític**

Fes-te sòcia de la llibreria crítica
La Repartidora des de 50€/curs

Descomptes • Llibres gratis • Assemblea anual de sòcies

C/ Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix
Benimaclet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

LA DES KOMUNAL

Menú del dia
de dilluns a divendres
de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92
ladeskomunal.coop

Hooooooooooooo

4.500 subscriptores
100.000 visites úniques al mes

oooooooooooooooo

ooo Anuncia't a la Directa ola!
publicitat@directa.cat

La Directa utilitza els serveis de

foli verd

gràfiques

foliverd.net
foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44,
Gràcia, 08012
Barcelona

Collectiu Ronda

Defensem tots els teus drets
www.ronda.coop
T. 932682199

COLLECTIU PUNT 6

URBANISME FEMINISTA

PER UNA TRANSFORMACIÓ RADICAL DELS ESPAIS DE VIDA

NOVA EDICIÓ EN CATALÀ
AMB PRÒLEG D'ANA POLO

FOTOGRAFIA: **SERGI CÁMARA**

M'Bour (el Senegal), abril de 2025. El germà de Chiekhhou va desaparèixer quan intentava arribar a les illes Canàries travessant el mar en una pastera. Milers de persones han mort o desaparegut en aquest trajecte. L'absència de notícies, la incertesa i la falta de respostes oficials converteixen el dol en una ferida oberta que no es tanca mai. Les famílies viuen atrapades en una espera dolorosa i interminable.

Latakia, Síria

Els carrers de Latakia es buiden quan es fa fosc i moltes veïnes es reclouen per por a la violència o als segrestos.

LA CAIGUDA EN DESGRÀCIA DE LA MINORIA ALAUITA

El revengisme de la nova autoritat sunnita de Damasc contra qui va col·laborar amb l'antic règim i l'acció de grups violents marquen la vida a la costa siriana, on es concentra bona part de la comunitat a la qual pertany la família Al-Assad

TEXT I FOTOGRAFIES: **PAU ALARCÓN SÁNCHEZ**
LATAKIA, SÍRIA

“**N**o facis que el teu error l'hagin de pagar tots els aquí presents”. L'advertència d'un soldat glaça l'ambient a l'últim punt de control que obre, o tanca, les portes de Latakia. Immobilitzat a la vorera, el minibús carrega el silenci tens dels seus setze passatgers. A la part del darrere, tres homes que no veuen als seus familiars des de gener. El soldat de les noves forces de seguretat intenta desxifrar si un home que interpel·len va formar part de l'antic règim. Tots els passatgers són alauites.

La tensió continguda és la nova normalitat per a una comunitat que durant mig segle va ser el nucli del poder siria. Després de la Primera Guerra Mundial, les potències vencedores van traçar arbitràriament les fronteres de la Mediterrània Oriental. L'Estat francès, que va rebre el mandat sobre Síria, va aplicar una política de “dividir i governar”, afavorint minories com l'alauita per contrarestar la majoria sunnita. Aquesta divisió artificial va plantar la llavor de moltes tensions posteriors.

La independència el 1946 no va aturar la inestabilitat. El país va viure una successió de cops d'estat, fins que el 1970, Hafez al-Assad, un militar alauita, va prendre el poder. El seu règim va convertir l'aparell de seguretat i l'exèrcit en bastions alauites. Aquesta concentració de poder en una minoria que havia estat històricament marginada i pobre va crear ressentiment en molts àmbits sunnites.

La Primavera Àrab del 2011 va ser l'espurna que va encendre pólvora. Les protestes pacífiques per la democràcia van ser reprimides pel règim de Bashar al-Assad, fill de Hafez. Aquesta repressió va donar peu a una insurrecció armada que, de seguida, va ser infiltrada i apropiada per grups jihadistes, tant locals com internacionals. Després de gairebé quinze anys de guerra, una ofensiva de llampec a finals de 2024 va permetre a les forces de Hayat Tahrir al-Sham (HTS), el grup successor

d'Al-Qaeda a Síria, prendre Damasc. Aquesta victòria ha invertit completament la balança de poder, posant fi a mig segle de domini alauita.

TESTIMONIS DES DE LA COSTA ALAUITA

El viatge, de cinc hores des de Damasc, creuant set punts de control, és un recorregut per fronteres invisibles dins d'un país fracturat. “No ens podem permetre continuar pagant la casa a Damasc. Ens han tallat gran part de les fonts d'ingressos”, xiuxiueja una dona. El seu marit era general en temps de Bashar al-Assad. El símbol tangible d'aquest canvi de paradigma és el Taswya, un document d'identitat provisional que les membres de la comunitat alauites vinculada al règim dels Al-Assad han de presentar. “El millor que ens pot succeir és que ens humiliïn als *checkpoints*”, explica un jove darrere la barra de la seva cafeteria al centre de Latakia. Va servir com a soldat no per voluntat, diu, sinó per necessitat. “Avui odio a Bashar al-Assad amb totes les meves forces. Per culpa seva hem pagat un preu molt alt”, rebla.

El vistiplau del soldat desbloqueja, per fi, la tensió. El minibús accedeix al litoral: un territori que ha mutat de bastió inexpugnable a ratera. La rialla esclata quan un jove comparteix una clau per identificar soldats gihadistes dins les noves forces: “Es deixen créixer una llarga barba, però sense bigoti! Que se la netegin”. L'humor és un mecanisme de defensa que s'apaga en quant el vehicle avança cap al cor del que una vegada va ser el gran refugi alauita.

Aquest refugi es va convertir en una trampa mortal el març de 2025. L'espiral de violència va culminar en una massacre. “Van entrar i es van endur el marit de la meva germana. El van agenollar davant de la casa i el van executar. Després van deixar que cremés el cos durant hores”. El relat pertany a ►

► un supervivent del barri de Salorem, assegut al sofà on va trobar als seus familiars assassinats. Fa públics els seus noms: Julia, Khawala, Thuraya, Ali, Areej. “Corro perill, però és per una qüestió de justícia”, sentència. La seva germana, en cadira de rodes, no va poder fugir. “Encara que els haurien matat de totes maneres”, conclou. Paral·lelament, nombroses mesquites a Idlib i Alep van emetre crides públiques a la gihad convocant combatents per “alliberar i purificar la costa”.

“Preguntaven per la religió. Si deies que eres alauita, et mataven”, assenyala un paramèdic alauita que demana no ser identificat i que va treballar durant aquells dies i ara resideix a Itàlia. Assegura que, per sobreviure, va mentir. “La carretera de 25 quilòmetres entre Latakia i Jableh estava repleta de cadàvers... Per això vaig començar a enregistrar d’amagat, jugant-me la vida”. Sobre l’autoria de l’onada de violència, és contundent: “La majoria dels assassinats els van cometre forces del nou govern”. Parla de crims de guerra i neteja ètnica sistemàtica. El paramèdic veu un futur ombrívol: “No es pot construir una Síria unificada sota aquest nou règim, perquè no inclou els qui no són musulmans sunnites”. Considera el federalisme una solució, però dubta de la seva viabilitat. “El govern està provocant precisament que la gent vulgui separar-se”, creu.

A la ciutat de Latakia i a Al-Qardahah, l’antic feu dels Assad, els carrers es buiden en minuts a la caiguda del sol. “És millor quedar-se a casa fins a l’alba”, adverteix un resident, perquè els segrestos són freqüents. A plena llum del dia, els afores de Latakia mostren un paisatge devastat. Hi ha famílies que fan guàrdies nocturnes, incapaces de dormir. “Si Déu vol, no tornarà a succeir, però ningú pot assegurar-ho”, reflexiona una mare. L’economia agreuja la situació: molta gent no ha pogut reconstruir les seves cases.

En una terrassa prop de la base aèria russa de Jmeimim, una família sobreviu amb els seus 300 llimoners. Al pare, exgeneral, li van congelar el sou. “La por als checkpoints em paralitza, però no penso marxar enlloc. Aquesta és la meva terra, i aquí moriré”. Testimonis com aquest pateixen les conseqüències del canvi de règim i del fet que molts exoficials d’alt rang van ser arquitectes o executors directes de la repressió durant el govern de Bashar al-Assad, un règim acusat de crims contra

la humanitat per l’ONU. “Ja no surto”, confessa. Amb mans tremoloses, prepara un mate. Recorda a un amic sunnita que va intentar protegir-los i va ser assassinat. “Era un gran amic”, xiuxiueja.

El seu telèfon sona. És el seu millor amic, també exgeneral, a qui no veu des de fa nou mesos. Només es troben a través de la pantalla. El seu diàleg és un ritual entre qui comparteix un passat que ara és un estigma. “Al principi vam creure que era una revolució autèntica... Quan vam comprendre que era un moviment sectari, totes les minories es van retirar”. Sobre el nou govern, són categòrics: “Al-Julani [l’actual president] no és més que un titella”. I albiren un futur desesperat: “Els alauites, igual que els drusos, acabarem demanant ajuda a Israel. Quan estàs espantat demanes ajuda a qui sigui”.

EL RELAT SUNNITA

Si a la costa predomina la por, a Damasc, part de la comunitat sunnita articula un relat de justícia històrica i de resposta a la provocació. Wassim Dakdoka, originari de Jayrud, va sobreviure sis anys a la presó de Saydnaya. No dubta a afirmar que “els alauites vivien com a reis. Pocs van ser bons; la gran majoria va cometre atrocitats”. Ho il·lustra amb la seva experiència: “Em van fer beure l’orina d’un dels oficials”.

Per a persones com ell, la massacre va tenir un detonant concret: un atac premeditat. Segons la seva narrativa, una milícia insurgent alauita, a la qual anomenen despectivament Fulul (“romanent” de l’antic règim), va assassinar membres de les noves forces de seguretat en punts de control costaners. “Després de matar als soldats, van cremar els cossos i van publicar els vídeos”, detalla. Altres testimonis afirmen que, abans d’executar a víctimes sunnites, els obligaven a cridar que “Assad és el seu déu”. Aquest relat identifica com a cervell d’aquestes milícies al comandant alauita Miqdad Fatiha, exmembre de la guàrdia d’elit d’Al-Assad. “És un psicòpata. En gran part, la massacre va ocórrer per culpa seva”, afirma Alhussein, un resident de Damasc.

Però, més enllà d’aquest fet concret, la represàlia també es justifica com una revenja històrica. No obstant això, tot-hom reconeix un fet: la campanya de desarmament prèvia. Un

Rastre de la violència del març de 2025 contra la comunitat alauita en la sala d’una casa de Latakia.

L'entorn d'una casa amb les marques visibles dels incendis de fa onze mesos.

testimoni ho confirma: “Ens van dir que havíem de lliurar les armes per mantenir la seguretat... Vam confiar en ells”. Però, segons l’argumentari de sectors sunnites, la desconfiança va portar molta gent a conservar clandestinament el seu arsenal. Sobre els perpetradors de la massacre, la versió sunnita atribueix els incendis que hi va haver a Latakia a accions de camperols, no a operacions militars. No obstant això, personalitats sunnites amb rols en el nou govern hi ha una visió més autocrítica. Un membre de la nova intel·ligència siriana que demana no identificar-se reconeix el problema de les faccions armades descontrolades. “Al-Julani va necessitar als gihadistes estrangers per fer la revolució, però ara són un perill”, apunta. Assenyala que faccions com la de Mohammed al-Jassem *Abu Amsha*, sancionada per crims de guerra, tenen avui un poder enorme. “El problema essencial és que no hi ha unitat ni control per part del govern sobre les faccions”, remarca. Aquesta impunitat s’estén a figures com el dirigent gihadista britànic d’origen Ayyoub *Abu Dujana*. “Tota Síria sap qui són els botxins”, afirma una dona alauita la casa de la qual va

Les membres de la comunitat alauita assenyalades per col·laborar amb els Al-Assad estan obligades a dur sempre la Taswya, un document d’indentitat provisional

ser incendiada per la facció d’Abu Dujana. Múltiples testimonis coincideixen assegurar que va ser empresonat breument i després alliberat amb certes condicions. El descriuen com una mena d’*influencer* gihadista”. Alhussein, el jove sunnita, el defensa: “Es va fer famós per un vídeo durant la revolució on deixava anar a soldats d’Assad... No els matava”. El membre de la intel·ligència sunnita adverteix sobre el poder d’aquestes faccions: tenen la força per prendre Damasc “en menys d’una hora”. I revela els fonaments pragmàtics del règim. Segons ell, Al-Julani va pactar amb Abu Amsha, a qui abans combatia, “però aquest pacte ja ha caducat. Ara, la seva gent l’adora com a un déu. Abu Amsha és un perill”. *Pick-ups* replets de soldats patrullen incessantment, a vegades amb cançons gihadistes sonant pels altaveus a tot volum. Al nucli urbà de Latakia, camps d’entrenament operen de nit. En un d’ells, a les dues de la matinada, un grup de reclutes marxen a l’uníson entonant consignes com aquesta: “Prendrem de nou Jerusalem”. A prop de les zones rurals que van patir més la violència, grans incendis il·luminen de nit els tossals. Un taxista d’Ain al-Arous assenyala l’horitzó: “Els provoquen diàriament perquè creuen que encara hi ha combatents alauites amagats entre la vegetació”. La comunitat s’ha replegat sobre si mateixa. La comunicació flueix a través de grups de Telegram i Signal, compartint alertes sobre segrestos o ajudant a localitzar persones desaparegudes. Als afores, entre cases mig derruïdes, la vida intenta obrir-se pas. Un enginyer alauita, amb un títol que ara no val res i una identitat que prefereix ocultar, mira a l’horitzó: “Vull provar sort a Alemanya, però el passaport siria és un dels pitjors”. El seu pare, en canvi, s’aferra a la terra: “Moriré en ella”, no para de repetir. La nova Síria exhibeix una aparença transformada -banderes diferents, uniformes diferents-, però la seva essència sembla romandre intacta. La venjança i l’ombra del càstig floten a l’aire. Als punts de control de la carretera a Latakia, els soldats continuen revisant documents, buscant en els alauites els vestigis d’un règim caigut. I al minibús, després de l’alleujament momentani, només queda el silenci tens.●

Imperialisme sense límits, de Monroe a ‘Donroe’

La intervenció a Veneçuela i les amenaces a Groenlàndia i altres territoris, encarna la tradició geopolítica dels EUA que entén el continent americà com un ‘pati del darrere’, amb el valor afegit del menyspreu de l’administració Trump pels tractats internacionals i al mateix estat de dret vigent al seu país

TEXT: **BETH GEGLIA**

ANTROPÒLOGA I ANALISTA POLÍTICA

El 3 de gener, el món es va despertar amb la notícia que l’exèrcit nord-americà no només havia bombardejat Caracas durant la nit, sinó que també havia capturat el president veneçolà Nicolás Maduro i l’havia enviat a Nova York. Abans que es comptabilitzés el nombre de víctimes mortals, Donald Trump va presumir davant els mitjans de comunicació que “dirigiria” Veneçuela durant un període indefinit i supervisaria personalment la venda del petroli del país caribeny, un recurs que, segons la seva opinió, pertanyia per dret a les grans petrolieres nord-americanes. Fins i tot es va vanter que 50 milions de barrils ja estaven de camí cap als Estats Units. L’“operació Resolució Absoluta”, com s’ha batejat, va representar una escalada important després de mesos d’atacs militars esporàdics contra vaixells al Carib als quals l’administració va acusar sense proves de tràfic de drogues, cosa que va donar lloc a més de 80 execucions extrajudicials i múltiples violacions del dret internacional.

Immediatament després de la invasió de Veneçuela, Trump va renovar les amenaces d’annexionar Groenlàndia, cosa que ha dut els polítics europeus a mobilitzar forces militars a l’illa i a avivar els temors d’una guerra oberta amb l’OTAN. El titular

de la Casa Blanca i el seu gabinet van continuar amenaçant que altres caps d’Estat, com Claudia Sheinbaum de Mèxic, Gustavo Petro de Colòmbia i Miguel Díaz-Canel de Cuba, podrien ser els següents, fent afirmacions sense fonament sobre la seva participació en el tràfic d’estupefaents. Amb l’atac a la sobirania veneçolana, Trump ha encunyat amb orgull una nova era a la política global dels Estats Units: la “Doctrina Donroe”. El missatge de la doctrina és clar: si no fas el que diu els Estats Units, pots ser derrotat.

La Doctrina Monroe, originalment una declaració de política exterior nord-americana formulada pel president James Monroe 1823, va tancar Amèrica Llatina a la colonització europea i va establir les bases per legitimar segles de domini hegemònic estatunidenc sobre tot el que Washington considerava el seu “pati del darrere” (*backyard*). La doctrina ha proporcionat el context general per al control dels recursos naturals, l’execució del *soft power* dels Estats Units a la regió i diverses campanyes intervencionistes, entre les quals s’inclouen l’ocupació d’Haití entre 1915 i 1934, les operacions de la CIA i de l’exèrcit durant la Guerra Freda a Guatemala, Cuba, Nicaragua, Xile, Argentina o Veneçuela, i l’enderrocament per part dels Estats Units el

1989 del dictador panameny Manuel Noriega per càrrecs de tràfic de drogues, però sobretot per assegurar la seva influència sobre el canal de Panamà.

Quan Stephen Miller, l’assessor més proper de Trump, va aparèixer recentment a la cadena CNN, es va fer ressò de la imatge que la Doctrina Monroe formula del *backyard* americà, però aquesta vegada amb un fervor més draconian: “Els Estats Units fan servir el seu exèrcit per assegurar els nostres interessos sense complexos en el nostre hemisferi. Som una superpotència i, durant el mandat de Trump, ens comportarem com a tal”. Quan se li va preguntar qui governaria Veneçuela, el secretari d’Estat dels EUA, Marco Rubio va respondre que el Departament d’Estat, el Departament de Guerra i el Departament de Justícia estaven treballant en equip per dirigir la política a Veneçuela en benefici dels interessos dels Estats Units, i va amenaçar amb nous atacs militars contra la vicepresidenta veneçolana Delcy Rodríguez si s’oposava a les reformes. El que faltava al pla de l’administració Trump a Veneçuela pel que fa a coherència pràctica, ho suplia amb retòrica coercitiva descarada.

Podem entendre l’anomenada Doctrina Donroe com alguna cosa més que una simple continuïtat

de la política exterior tradicional de Washington? D’una banda, presenta algunes de les dinàmiques d’aplicació selectiva i de protecció dels interessos econòmics dels Estats Units mitjançant la intervenció són les mateixes. El narcoterrorisme és, per a l’era Trump, el que les armes de destrucció massiva van ser per a George Bush fill, l’amenaça comunista per a l’era Reagan i la guerra contra el terrorisme per a l’administració Obama.

Però la justificació del narcoterrorisme ha estat desacreditada completament des de fa temps, si és que alguna vegada va tenir algun fonament. Poc abans de dur a terme el canvi de règim a Veneçuela, Trump va indultar l’expresident hondureny i narco-traficant condemnat, Juan Orlando Hernández, que va ser extradit legalment des d’Hondures després de perdre les eleccions el 2022 i que estava complint una cadena perpètua a Nova York. Com a polític de dreta amb forts vincles amb l’oligarquia hondurenys i amb els multimilionaris tecnològics nord-americans que han consolidat el seu poder amb la presidència de Trump, a Hernández se li va permetre sortir en llibertat mentre ataquen els presidents més esquerrans de tota la regió amb la premissa de frenar les exportacions de drogues. Al novembre, Trump va intervenir a les eleccions hondurenys per promoure la victòria

Donald Trump amb el secretari general de l'OTAN, Mark Rutte, el mes d'octubre | OTAN

del Partit Nacional d'Hernández. La nova Estratègia de Seguretat Nacional de la Casa Blanca, publicitada el novembre de 2025, promet restaurar la “preeminència perduda” dels Estats Units a la regió i el seu accés a zones geogràfiques clau, per contrarestar l'augment de la inversió xinesa en infraestructures i la seva influència creixent.

La Doctrina Monroe ha protegit històricament el domini hemisfèric dels Estats Units, alhora que prometia la no-intervenció en els afers europeus, declarant dues esferes d'influència separades, un principi que ara es veu directament desafiat per les amenaces de Trump contra Groenlàndia i Dinamarca. Les intencions del president dels EUA amb el territori àrtic representen una possibilitat vàlida que les nacions europees es puguin veure sotmeses a les mateixes amenaces sobre la seva sobirania i al saqueig de recursos que ha patit Amèrica Llatina.

Enmig de les amenaces d'intervenció militar de l'administració de Washington, els magnats tecnològics nord-americans Sam Altman, Jeff Bezos i Bill Gates ja han fet importants inversions a diverses empreses per extreure minerals de terres rares per al desenvolupament de tecnologies militars impulsades per la intel·ligència artificial a través de la societat Kobold

Metals. Praxis, una prominent organització privada centrada en la defensa, que es defineix com “la primera nació digital” i que també compta amb el suport prominents capitalistes de risc nord-americans, entre ells Peter Thiel, ha planejat una jurisdicció *startup* privada a l'illa -una mena de territori governat per inversors.

La retòrica de Trump també serveix per normalitzar aquesta apropiació territorial mitjançant una custòdia sobre territoris i recursos estrangers, ja sigui per part del mateix president o d'inversors privats. Abans d'autoproclamar-se supervisor de Veneçuela, el mandatari també va reclamar el control sobre Gaza després que un alto el foc adoptat per l'ONU el nomenés president de la Junta de Pau, una entitat internacional que planteja supervisar la franja palestina fins al 2027, a més d'un fideïcomís publicoprivat d'inversió per al territori.

El gir que Trump dona a la Doctrina Monroe l'arrela cada cop més a la imprevisibilitat, la impulsivitat i l'audàcia, la voluntat d'ignorar qualsevol compromís amb el dret internacional, el rebuig explícit de l'estat de dret i la seva capacitat personal per respondre només a la seva “pròpia moralitat” (una anarquia que també es reflecteix en la política domèstica). En aquest sentit, l'atac a

La ‘doctrina Donroe’ forma part de l'intent de Trump de consolidar una dictadura interna, junt amb el desplegament de forces de l'ICE i la Guàrdia Nacional

Veneçuela també s'ha de considerar un acte d'autoritarisme en l'àmbit nacional. En negar-se a sol·licitar l'aprovació del Congrés per a un acte de guerra en què van participar al voltant de 200 soldats nord-americans fora de les fronteres, Trump demostrava, no només a l'escena internacional sinó també en l'àmbit interior, que és capaç d'actuar de manera unilateral i sense llei. Juntament amb el desplegament forçós de tropes militaritzades de l'Oficina de Duanes i Protecció Fronterera (ICE) i la Guàrdia Nacional a ciutats nord-americanes, la Doctrina Donroe es pot considerar part de l'intent de Trump de consolidar una dictadura interna.

La teoria del boig (*madman theory*) és una estratègia clàssica en l'art de la negociació en què un actor projecta deliberadament la irracionalitat o una voluntat extrema d'escalar una situació per tal de coaccionar l'oponent perquè faci concessions. En el plantejament geopolític de Trump pot resultar difícil trobar una cohesió estratègica més enllà de mostrar aquest poder i aquesta crueltat. Una política de crueltat posiciona Trump i el seu govern com un comodí, capaç de fer el que amenaça de fer i que és prou boig per fer-ho, llevat que els líders mundials se sotmetin a la seva voluntat. Queda per veure com respondran Europa i la resta del món.●

Mauro Palma

Expert en prevenció
de la tortura

“El delicte de tortura no
hauria de ser objecte
d'indult ni d'amnistia”

Enmig d'aquesta entrevista, Mauro Palma comenta indignat la imatge d'una contenció mecànica contra una persona en posició bocaterrosa, que li ha arribat a les mans. Va visitar Barcelona el desembre per participar d'una jornada al Parlament de Catalunya sobre el darrer informe del Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura, òrgan depenent del Consell d'Europa (CPT). Matemàtic i doctor honoris causa en Dret per la Universitat de Roma III, Palma va presidir el CPT entre 2007 i 2011, període durant el qual va visitar múltiples centres de detenció, també a l'Estat espanyol. Des de la seva llarga experiència, assegura que el fet d'observar modifica el que s'observa perquè s'esquerda l'opacitat.

TEXT: **GEMMA GARCIA**

FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZY**

Moltes persones associen la tortura a dictadures o a règims totalitaris, però com indiquen reiterats informes del Comitè per a la Prevenció de la Tortura (CPT) i altres organismes, en democràcia també es tortura. En què es diferencia la pràctica en un sistema i en l'altre?

Malauradament, la tortura existeix fins i tot en democràcia i requereix una voluntat i un propòsit de l'estat d'infligir patiment. L'objectiu pot ser obtenir informació (el que anomenem tortura judicial) o enviar un missatge a l'enemic (tortura política). En l'actualitat, predomina la tortura política, que busca l'aniquilació de grups socials percebuts com una amenaça per a l'estat. Per exemple, el mateix Tribunal Europeu de Drets Humans va definir com a tortura la repressió de les protestes contra el G8 a Gènova, l'any 2001. Va ser tortura política, perquè la policia no intentava obtenir informació sinó enviar un missatge. Quan la tortura es converteix en un missatge, és política. M'atreveria a dir que la tortura política és més perillosa que la judicial. Els tribunals europeus no accepten com a prova el que s'ha obtingut sota tortura, però, en canvi, quan s'executa contra un grup percebut com a hostil per la comunitat és més fàcil que es legítimi.

Les tècniques de tortura han canviat?

Encara continuen aplicant-se tècniques del passat. Durant molts anys, vaig ser responsable d'examinar les pràctiques d'interrogatori en països amb conflictes recents. En aquests contextos, és fàcil trobar situacions de maltractament o tortura perquè hi ha represàlies i les tècniques són les més brutals. En l'actualitat, però, com que predomina la tortura política, es fan servir mètodes que no solen causar lesions visibles, és a dir, es va més cap a la tortura psicològica. A vegades, la subtracció del son o la immersió en ambients sense estímuls ni comunicació. La tortura judicial conserva uns mètodes que posen el cos de l'altra persona en propietat del torturador. L'escriptor i resistent austríac Jean Améry, que va ser torturat per la Gestapo, diu en un text que la tortura més gran, d'alguna manera, és la primera bufetada. Quan reps l'experiència inicial d'humiliació i violència, entens que a partir d'aquell moment el teu cos és propietat de l'altre i pot passar qualsevol cosa. La resta esdevé una conseqüència. Quan t'adones que estàs a disposició de l'altre, és el moment de màxima tortura.

Donald Trump ha arribat a defensar la utilitat de la tortura contra el "terrorisme". Hi ha altres casos en què s'hagin avalat pràctiques de maltractament i tortura amb aquest argument?

Malgrat les formes dràstiques de Donald Trump, va ser George W. Bush qui va declarar que subjectar una persona amb el cap sota l'aigua amb un sac -el *waterboarding*- era una tècnica d'interrogatori i no de tortura. Així és com es negaven les tortures a la presó de Guantánamo, una carpeta que les administracions posteriors no han aconseguit tancar definitivament. Per tant, afrontem problemes que venen de lluny. La legislació que es va aprovar als Estats Units després de la tragèdia de les Torres Bessones del 2001, la Patriot Act, declarava implícitament que volien dur a terme investigacions sense cap norma, que calia sacrificar algunes garanties constitucionals per reforçar la seguretat. Així és com van poder privar de llibertat persones sense càrrecs i sense cap supervisió judicial. Inicialment, la llei va ser replicada pel Regne Unit, que va invocar la clàusula derogatòria de l'article 15 del Conveni Europeu de Drets Humans. El text especifica que, en cas de guerra o d'un altre perill públic que amenaci la vida d'una nació, es podran prendre mesures que deroguin les obligacions previstes en el conveni. Tanmateix, com que l'article 3, que estableix que ningú serà sotmès a tortura ni a penes o tractes inhumans o degradants, no es pot derogar, el Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura va continuar fent visites a persones detingudes. A Europa, per tant, va passar una cosa similar al que va passar als Estats Units, però els organismes continuaven supervisant. A més, dos anys més tard, la Cambra dels Lords va rebutjar la llei britànica.

Molts casos de maltractament es registren a la frontera sud i als centres d'estrangeria. Veiem només la punta d'un iceberg?

Com més vulnerabilitat, més difícil és denunciar i visibilitzar. Per començar, s'està privant de llibertat unes persones per retornar-les al país d'origen per faltes administratives i no pas perquè hagin comès cap delictes penal. Al meu entendre, això ja és un tracte contrari al sentit d'humanitat. Però, a més, sovint se les reté en centres en molt males condicions i massificats, i això suposa un tracte inhumà i degradant. Passen molt temps sense res a fer, el que genera desesperació. En part, aquestes condicions poden derivar d'una falta de recursos, però també envien un missatge dissuasiu. A Itàlia poden tancar algú en aquests centres fins a divuit mesos i això et destrueix. També estem presenciant grans deportacions als Estats Units en condicions deplorables, amb persones emmanillades, sense beure aigua o anar al bany, i això és tortura. Igualment, ho és el fet que la secretària de Seguretat Nacional estatunidenca, Kristi Noem, gravi un vídeo d'ella mateixa amb persones deportades del seu país, tancades en una megapresó d'El Salvador. Aquest gest representa un atac greu a la dignitat de la persona, perquè la converteix en una cosa, en un objecte mig nu, entre reixes. Noem no volia obtenir cap informació de qui tenia darrere, sinó demostrar el seu poder. D'això se'n diu tortura política.

Encara hi ha una part de la societat que mira cap a una altra banda davant de la tortura i els maltractaments o fins i tot la veu amb bons ulls. Quins actors contribueixen a legitimar-la?

Ningú la legitima explícitament, però molta gent ho fa de manera implícita. Hem de tenir en compte que els drets contemporanis sorgeixen en oposició a la venjança. En general, es concep com un sistema que no ha de confiar la venjança a l'individu que té set de venjança, però sí als mètodes refinats de l'Estat. La pregunta "està satisfet amb la sentència que condemna l'assassí del seu fill?", que sovint llancen periodistes al pare o la mare d'una víctima, cultiva aquest sentiment de venjança. És important assenyalar que a molts països, com a França, a Espanya o a Itàlia, els delictes molt greus, els homicidis, estan disminuint. En canvi, la gent del carrer percep que augmenten perquè s'hi dediquen moltes pàgines als diaris. Per tant, la informació, com la política, hauria de contribuir a fer evolucionar el pensament de la gent, mentre que de vegades es dedica a reafirmar les pors. I les pors poden acabar justificant implícitament la tortura. Quan algun polític -i estic pensant en Itàlia- etziba allò d'"aquesta persona s'hauria de podrir a la presó", com diria Michel Foucault, d'alguna manera llança el residu del desig de tortura i això qualla. Estic convençut que la transparència és la millor manera de combatre la cultura punitivista.

"La impunitat valida la tortura. I trobo que hi ha legislacions, fins i tot recents, que incorporen molts atenuants a les operacions policials violentes"

Un dels grans reptes per lluitar contra la tortura és acabar amb la impunitat?

Cal actuar en diverses direccions. La primera és la prevenció: visitar els centres de detenció, observar, saber examinar i comprendre on operen certs elements culturals nocius. La segona, respondre eficaçment al que ha passat. Si no hi ha resposta, s'envia un missatge d'impunitat que reforça el ressorgiment de la cultura de la tortura. És a dir, la impunitat valida la tortura. Trobo que algunes legislacions, fins i tot recents, incorporen molts atenuants a les operacions policials violentes. També es poden dur a terme investigacions per complaure l'opinió pública, però tenim paràmetres a escala europea per determinar si són eficaces o no. Transmetre el missatge de la impunitat consolida el *mans lliures* de la policia. Els cossos policials han de saber que actuen en nom d'una democràcia i, per tant, les seves mans estan limitades per la Constitució.

La sensació d'impunitat també provoca que la gent defugui denunciar?

Sí, sobretot quan la persona és a la presó. El pres tendeix a no denunciar perquè pensa que segurament no aconseguirà res i, a més, haurà d'afrontar-ne conseqüències. Hem de reconèixer el gran valor dels que denuncien maltractaments o tortures i dels que ho persegueixen, que també poden ser familiars o de l'entorn de la persona que ho ha patit. És molt important generar confiança en la justícia perquè només així, i lluitant així contra la impunitat, podem considerar-nos constructors d'un sentiment social veritable en contra de la tortura i els maltractaments.

L'Estat espanyol ha estat condemnat per no investigar tortures, en alguns casos en instruccions del magistrat Fernando Grande-Marlaska, avui ministre de l'Interior espanyol. Creus que un nomenament com aquest contribueix a la sensació d'impunitat?

Al marge de consideracions personals, cal recordar que en el conjunt d'Espanya encara existeix el règim d'incomunicació, però es fa servir molt menys que abans. La incomunicació és un espai fosc, és la base del risc de tortura o, fins i tot, del risc de falses acusacions de tortura. Recordo perfectament que Grande-Marlaska, com a jutge de l'Audiència Nacional, sovint confirmava la incomunicació de les persones detingudes. I després d'una visita de l'any 2011, el Comitè per a la Prevenció de la Tortura va detectar diversos casos de maltractaments i tortura en aquestes circumstàncies. Jo mateix vaig fer algunes visites a la caserna d'Intxaurrondo (a Donostia) i a la Direcció General de la Guàrdia Civil a Madrid, i no hi havia cap mena de transparència. Amb la incomunicació, fossin reals o no totes les denúncies que afloraven, l'Estat era incapaç de demostrar que no ho eren. Afortunadament, les coses han canviat, però la incomunicació encara és present a la legislació espanyola i, per tant, encara hi ha persones que han estat detingudes i incomunicades. La incomunicació s'ha d'abolir totalment.

En l'actualitat, hi ha policies processats per tractes degradants a conseqüència del referèndum de l'1 d'octubre del 2017 a Catalunya, que han estat amnistiats. L'aplicació de l'amnistia en aquest cas contradiu el dret internacional?

La llei orgànica aprovada el 10 de juny del 2024 en matèria d'amnistia ja explicita en el mateix títol que la seva finalitat és la normalització institucional i social a Catalunya. Això revela, doncs, un objectiu essencialment polític, que preval sobre qualsevol altra consideració, en la mesura que la normalització d'un país constitueix un element fonamental per a la continuïtat del seu desenvolupament democràtic. A tall d'exemple, a Itàlia, després de la Segona Guerra Mundial, el juny del 1946, es va adoptar una amnistia respecte dels delictes comesos pels feixistes, precisament perquè era prioritari pacificar el país. Així i tot, cal assenyalar que aquest instrument ha d'extremar la cautela per no configurar-se com una legitimació de la impunitat de persones responsables de delictes greus. Amb caràcter general, el delicte de tortura no hauria de ser objecte d'indult ni d'amnistia per no transmetre un missatge erroni a les forces

de l'ordre que actuen en nom de l'Estat. Això no obstant, poden concórrer circumstàncies excepcionals que justifiquin l'amnistia del vessant penal dels fets comesos, precisament per la raó política que he indicat abans. En aquests casos, la decisió exigeix un missatge clar i inequívoc sobre la gravetat absoluta dels actes perpetrats i sobre l'excepcionalitat de la necessitat que ha conduït a l'aprovació de la mesura.

A les presons també existeix l'aïllament. Quins efectes té aquesta mesura?

L'aïllament a les presons continua sent un problema: és una presó dins de la presó. Em refereixo específicament a l'aïllament prolongat, és a dir, al Departament Especial de Règim Tancat (DERT). Aquesta mesura, en realitat, comporta més agressivitat i, per tant, la "necessitat" de renovar l'aïllament. En les normatives internacionals, fem una distinció clara entre separació i aïllament. La separació dels altres significa que durant un període de temps es manté el pres separat de la resta, però en el mateix mòdul. Tot i que potser no fa activitats amb els altres, psicològicament, encara té la sensació de pertànyer a aquest món. En canvi, l'aïllament el separa completament dels altres, està a soles, allunyat de tothom i això té efectes psicològics molt perjudicials.

El CPT ha criticat l'Estat espanyol, i específicament Catalunya, per la pràctica de les contencions mecàniques a les presons (subjectar una persona presa en un llit amb corretges). És necessari i és possible abolir aquesta mesura coercitiva?

La contenció mecànica regimental -també n'hi ha de mèdiques- és una mesura coercitiva que no existeix en altres països europeus on el perfil de la població reclusa és més o menys el mateix: també hi ha agressions, problemàtiques, tensions internes. Per tant, clarament, es poden abolir les contencions i en tenim exemples. L'objectiu ha de ser construir un clima i un diàleg perquè no calgui recórrer a una mesura tan ofensiva per a la dignitat d'una persona com lligar-la a un llit.

Per què creus que un sector del funcionariat de presons és tan reticent a deixar de practicar aquestes contencions?

Hi ha una victimització per part d'una gran part del funcionariat, com si aquestes mesures fossin essencials per fer la seva

“Hi ha una victimització per part d'un sector important del funcionariat de presons, i els governs són massa sensibles a aquestes opinions”

feina. I els governs són massa sensibles a aquestes opinions. Un sistema polític democràtic ha de tenir els seus principis i els seus objectius i avançar mentre aconsegueix fer-los entendre. Hi ha sectors de funcionaris de presons que no entenen que els instruments més durs condueixen a una agressivitat més elevada. Necessitem redescobrir el diàleg, la proximitat i les maneres de desescalar les tensions. Fa vint anys que el CPT va examinar per primera vegada la contenció mecànica regimental a Espanya i a Catalunya, i ho ha anat fent en diverses ocasions. De totes les recomanacions, només s'han implementat algunes coses petites; per exemple, s'ha prohibit la posició de *Superman* -que consisteix a lligar una persona amb els braços en alt- i el mecanisme de boca terrosa ha disminuït molt. La secretària general de Mesures Penals, Elena Pérez, assegura que està completament d'acord a aspirar a l'eliminació de les contencions. Per fer-ho, cal fixar una data límit.

Els criteris i la forma d'aplicar-les també han despertat polèmica. Segons el protocol, ha de ser una mesura d'últim recurs i ha de durar el temps estrictament necessari.

Sovint s'aprecia com la mesura en si genera agitació en els presos i té una durada contraproduent. En el darrer informe també s'ha registrat que, almenys en un cas, la persona presa va rebre una injecció i això està fora de qualsevol protocol de consentiment personal. Cal recordar que l'article 72 del reglament penitenciari estableix cinc mitjans coercitius: l'aïllament provisional,

la força física personal, les defenses de goma, els aerosols i les manilles. Però, a la pràctica, també hi ha les corretges.

Quan un territori desobeeix les recomanacions del CPT, quin marge d'actuació té el Consell d'Europa?

Poc, res vinculant. Si un estat incompleix, l'única cosa que pot fer un organisme internacional és fer una declaració pública. Normalment, els estats volen evitar-les, sobretot els occidentals. La declaració pública té un valor ètic per a un estat. Alhora, si s'obre algun procediment judicial, el tribunal hauria de considerar que hi ha una declaració pública confirmant el que es denuncia.

Falta formació en els cossos policials i funcionaris de presons?

La formació i el coneixement és imprescindible per generar canvis. Deixa'm posar-te un exemple. La pistola Taser està classificada com una arma no letal i, per tant, només es pot fer servir en una situació en què s'hauria utilitzat una arma letal. Quan feia formacions a policies, els mostrava un vídeo d'un cas d'ús de Taser on es veia una persona dins d'una casa que es volia ferir amb un ganivet. Els agents de policia m'asseguraven que, en aquelles circumstàncies, no haurien disparat amb arma de foc i que, si no haguessin tingut la Taser, haurien buscat altres recursos, com avisar altres companys o dialogar. Per tant, la Taser s'utilitza per resoldre la situació més de pressa i, de facto, no substitueix l'arma letal. Durant aquests anys he mostrat casos concrets que ajuden i serveixen de mirall. ●

Ideari

LA TENDRESA VA EN DIRECCIÓ CONTRÀRIA

TEXT: **CARME ROIG CANAL**
FOTOGRAFIA: **JOANNA CHICHELNITZKY**

La tendresa és fragilitat compartida: el que som quan deixem de fer, quan caminem en sentit oposat al valor de l'eficiència. Un record borrós que ens narra la història que encara som vives

La tendresa és una cosa que té a veure amb la fragilitat dels altres: sembla assimilar-se al seu reconeixement, genera una interconnexió recíproca inintencionada. Però no és de cap manera un procés conscient o una revelació que percebem i sobre la qual podem reflexionar o emmarcar-la dins la nostra lògica de pensament habitual. De fet, aquesta dificultat definitiva n'és la seva pròpia essència: la inefabilitat que escapa de la lògica habitual del discurs contemporani és només la conseqüència lingüística de la particularitat de la seva existència. És quelcom que ens travessa, que sentim intrínsecament i indissolublement nostre, però que som incapaces de relatar o explicar a una altra persona. Byung Chul Han, en el seu assaig *Vida Contemplativa* (La Magrana, 2023) fa una reivindicació de la inactivitat enfront del marc de la lògica productiva i capitalista contemporània, que ens empeny a l'imperi de la utilitat com a principi rector, fins i tot a l'hora de descansar. En aquest context, es trenca la identificació entre allò que fem i allò que som, impulsada pel capitalisme i, en canvi, es planteja la qüestió de què som quan deixem de fer.

Si hi ha alguna cosa que encara és quan deixem de fer, és la tendresa: l'impuls natural que ens connecta les unes amb les altres tot i la fragmentació contemporània; que va en la direcció contrària de la lògica habitual, allunyant-se dels grans ideals d'èxit, riquesa i, fins i tot, de felicitat. La tendresa ni tan sols es pot reivindicar perquè és impossible reivindicar el que no pot ser expressat. Tampoc busco reclamar prestar més atenció a cap secció de la realitat que consideri que és infravalorada o poc tinguda en compte, proposant-ne una altra amb un to elegíac com a transmutació necessària per a la transformació dels valors que ordenen el món, perquè res de tot això té a veure amb la tendresa.

EL COMPARTIR CONSCIENT
Olga Tokarczuk és una escriptora polonesa, autora d'obres com *Los errantes* (Anagrama, 2019) o *L'ànima perduda* (Thule, 2019), que destaca per la seva narrativa imaginativa i formalment original. L'any 2018, va ser guardonada amb el Premi Nobel de Literatura i en el seu discurs, a banda de fer una dissecció meravellosa de la societat contemporània i del paper de la literatura, començava i tancava la seva exposició amb la qüestió de la tendresa (vinculant-la amb la creació literària): “La tendresa és espontània i desinteressada; va més enllà del sentiment d'empatia. És el compartir conscient, encara que potser una mica malenconiós, del destí comú. La tendresa és una profunda preocupació emocional per un altre ésser, la seva fragilitat, la seva naturalesa única i la seva manca d'immunitat al patiment i els efectes del temps. Percep els llaços que ens connecten, les similituds i la similitud entre nosaltres. És una manera de mirar que mostra el món com a viu, interconnectat, cooperant i codependent de si mateix”.

En relació amb la creació literària, i en concret amb la seva tendència narrativament imaginativa, l'escriptora va parlar de “l'art de personificar, de compartir sentiments i, per tant, descobrint similituds. Crear històries vol dir donar vida constantment a les coses, donar existència a totes les petites parts del món que estan representades per les experiències humanes, les situacions que les persones han patit i els seus records”. I en aquest sentit, la tendresa, per Tokarczuk “personalitza tot allò amb què es relaciona, cosa que fa possible donar-li una veu, donar-li l'espai i el temps perquè existeixi i s'expressi”.

L'aportació de l'autora polonesa es basa, doncs, en una definició de la tendresa que té a veure amb una forma de mirar el món des de la interconnexió entre tot el que existeix i el seu reconeixement recíproc com a part d'una mateixa unitat que afecta i ens afecta. A més, la relaciona directament amb la literatura, com a peça indispensable per a la creació de la narració, atès que és per mitjà de la tendresa que som capaces de personificar el nostre entorn, gràcies a la seva comprensió com un tot interrelacionat.

Els humans percebem els instants en què es mostra explícitament la tendresa: la preocupació que ens trasbalsa, de la qual parla Tokarczuk, les carícies quan ens estem endormiscant, l'abraçada al final del dia... Però si, com proposa Byung Chul Han, empenyem aquesta “inactivitat” fins al seu límit, més enllà de les realitzacions individuals, aleshores què és la tendresa? Quines són les particularitats d'aquesta “forma de mirar” que diu Tokarczuk? Perquè és ben clar que, fem el que fem, si hi ha alguna cosa que ens acompanya des que naixem fins que morim, és la connexió natural que genera alguna semblança subjacent a totes i de la qual no ens podem desfer. Agafem, així doncs, la tendresa com a subjecte, no com a adjectiu: podem reconèixer les coses tendres, però, què és l'anterior i constitutiu a totes elles?

EN DIRECCIÓ A L'INÚTIL

La tendresa és innegablement política, però no només perquè té a veure amb l'amor d'una manera essencial i no productiva, sinó perquè va, de fet, en la direcció radicalment oposada dels valors que regeixen la lògica del capital: en comptes de viure per augmentar la productivitat i l'eficiència del temps enfocades a la conse-

cució dels objectius ideals d'èxit i riquesa, es dirigeix, des de la inutilitat absoluta en termes productius, cap al que és minúscul, diminut, gairebé invisible als ulls.

Tal com apuntàvem a l'inici, la tendresa es vincula, d'alguna manera, amb l'experiència comuna de la fragilitat. Per tant, és impossible que el seu objecte sigui del mateix format que la grandiloqüència amb què es vesteixen, avui, els ideals d'èxit i de satisfacció o realització personal. De fet, la relegació del reconeixement i l'expressió de la fragilitat en la nostra societat només als espais de confiança més íntims, és un indici evident d'aquest rumb que agafa la tendresa. La dificultat que suposa encabir, en el dia a dia, espais i moments en els quals ens sentim fràgils, és una mostra explícita que la fragilitat ►

L'ESCRITORA POLONESA OLGA TOKARCZUK VA PARLAR DE LA TENDRESA EN ACCEPTAR EL PREMI NOBEL I LA VA DEFINIR COM “UNA MANERA DE MIRAR QUE MOSTRA EL MÓN COM A VIU”

► es vincula socialment amb la intimitat, amb els marcs petits i les veus que murmuren.

D'aquesta manera, fent abstracció més enllà de les seves concrecions individuals, la tendresa és l'íntim enfocat al petit. Sempre necessita un objecte, agent i pacient, perquè és inherent a la connexió entre éssers. Aquest *objecte*, no obstant això, no té per què ser de dimensions estrictament petites, sinó que té a veure amb la mateixa naturalesa del concepte que, independentment de si s'expressa o no, és evident que no ens interpel·la amb la força i les dimensions amb què ho fa, per exemple, la ràbia.

D'altra banda, la tendresa és literalment oposada al principi rector de la utilitat. És per això que només li donem espais i moments d'expressió en situacions molt puntuals i determinades, perquè, inconscientment, ens costa entendre la seva raó de ser dins la narrativa social: no té sentit dins l'entramat de causes-conseqüències, no som agents amb capacitat decisiva. És senzillament instintiva, natural, necessària i inintencionada. En aquest sentit, és, fins i tot, força diferent d'ideals com la bellesa, entesa en termes clàssics: en el món artístic, per exemple, sovint hi ha una intenció darrere per part de les creadores, que pot ser, bàsicament, la transmissió o l'expressió de quelcom. Així, s'emmarca, en certa manera, dins la lògica del sentit i és capaç de ser, d'alguna forma, producte mercantilitzat. És clar que no és així en tots els casos, ateses que els motors i els motius artístics són infinitament diversos. Amb tot, sí que, sovint, podem trobar el denominador comú de la intenció artística, encara que sigui mínima.

La tendresa, en canvi, és sempre perquè sí: ens envaeix, no té cap objectiu -ni tan sols la seva expressió- és natural i, com a tal, es troba en la quotidianitat. Com diu Tokarczuk, és una forma de mirar el que ens envolta, independentment de judicis de valor, d'utilitat o d'etiquetes particulars -fins i tot l'etiqueta de "tendra"-, només per la connexió que ens genera el fet de compartir l'existència i la possibilitat d'afectacions recíproques.

FORA DEL TEMPS

Jean-Paul Sartre, a *La nausea*, cita aquesta frase: "He volgut que els moments de la meua vida se succeïssin i ordenessin com els d'una vida recordada. Tant valdria voler atrapar el temps per la cua". El personatge de la novel·la reflexiona sobre la vinculació entre viure i narrar, que identifica com una mateixa cosa, igual com fa Tokarczuk: "Una cosa que succeeix i no es diu deixa d'existir i pereix". Al seu torn, les dues afirmacions es vinculen amb la idea del record: només es recorda allò que ha estat explicat.

Aquesta és la tercera particularitat de la tendresa: la impossibilitat de la seva definició unívoca de l'inici, així com la seva expressió reduïda als espais i moments d'intimitat -cada vegada menys freqüents- condueixen necessàriament a formar part de tot allò que no es recorda, perquè és intrínsecament nostre.

És evident que no és possible recordar amb tota vivacitat -o reconstruir, si es vol- cap emoció o sentiment. Recordem què ens ha fet enfadar, però no exactament què sentíem quan estàvem enfadades. De fet, expressar les emocions és, sovint, quan ens adonem de les limitacions del nostre llenguatge. Però la particularitat de la tendresa, enfront de les altres emocions, és que no es pot narrar dins del flux del relat de la nostra experiència. Olga Tokarczuk començava així el discurs d'acceptació del Nobel: "Quan més tard li vaig preguntar sobre aquesta tristesa, cosa que vaig fer moltes vegades, sempre buscant la mateixa resposta, la meua mare va dir que estava trista perquè jo encara no havia nascut, però ja m'estranyava [...]. Estranyar una persona significa que és allà [...]. Ella va col·locar la meua existència fora del temps, en el dolç veïnatge de l'eternitat [...]. I així, la meua mare, una jove que mai va ser religiosa, em va donar alguna cosa que alguna vegada es va conèixer com una ànima, i em va proporcionar el narrador més tendre del món".

Per tant, la tendresa no pot ser descrita ni expressada en si, perquè ens travessa, però és anterior i posterior a totes nosaltres. Com a tal, ni la provoca res ni la percep ningú, és la condició indisoluble de l'existència compartida. No té inici ni final, no constitueix un relat, perquè, com diu l'escriptora polonesa, se situa fora del temps. I, precisament perquè no pot ser expressada ni emmarcada dins d'una narració, la seva condició necessària és, justament, la impossibilitat de ser recordada. La seva essència és, per tant, la resistència política que suposa el fet de no poder ser un record que s'encabeix dins de la trama ordenada que esmenta Sartre: si l'existència és narració, el que no es pot encabir dins la trama és el residu més pur de resistència i, en aquest cas, de resistència compartida.

Tots sentim que hi ha alguna cosa que falla en el nostre discurs i la lògica imperant, que ens escindeix i ens individualitza i, contràriament als ideals promulgats, ens porta cap a llocs molt diferents del sentiment grandiloqüent de plenitud fruit de la realització personal en termes productius. Aquesta sensació compartida d'alguna peça que no encaixa del tot amb el nostre ritme de vida del qual parla Byung Chul Han, té a veure amb la consciència de la necessitat d'alguna cosa que no pot ser mercantilitzable: la fragilitat

compartida, la tendresa de la interconnexió afectiva i la responsabilitat i el sentiment que suposa formar part de la col·lectivitat.

Per tant, quan deixem de fer, quan deixem de narrar i, sobretot, quan deixem de fer per narrar, queda alguna cosa que resisteix a la ruptura de tots els lligams i interconnexions mútues generades pel vincle social: la tendresa intrínseca compartida, que murmura a contracorrent lluny dels discursos imperants i a la qual, a vegades, li deixem veure la llum mitjançant les realitzacions individuals petites, fútils i que mai podrem recordar amb total vivacitat. ●

LA TENDRESA S'OPOSA AL PRINCIPI RECTOR DE LA UTILITAT. NOMÉS LI DONEM ESPAI EN SITUACIONS MOLT PUNTUALS PERQUÈ ENS COSTA ENTENDRE LA SEVA RAÓ DE SER EN LA NARRATIVA SOCIAL

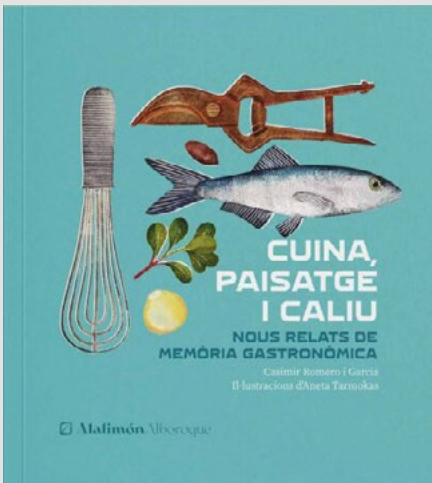
Recuperem les cuines contra el consumisme dependent

LA RECOMANACIÓ DE **JORDI GARCIA MIRAVET**

Maria Nicolau explica que hem abandonat les cuines. Abans eren el centre de les cases, de les economies familiars i comunitàries. Però, amb el temps, el treball ha desplaçat aquesta mirada: la casa es va convertir en un espai on descansar després de llargues jornades laborals. La nostra relació amb la cuina ha canviat tant que ara la concebem com a mers espectadors, com si fos un *reality* televisiu, mentre ens mengem una ració de sushi que ens ha portat a casa un treballador d’una empresa de missatgeria. Cuinar no és només elaborar un plat amb uns determinats productes per a menjar. Cuinar –què?, com?, quan?, i per què?– és molt més això. Ens parla de la nostra relació amb el territori, les estacions de l’any i el clima. Ja ho deia Josep Pla: “La cuina és el paisatge posat a la cassola”. També té a veure amb la memòria, amb la transmissió cultural d’unes generacions a altres, de la preservació dels béns comuns d’una determinada comunitat, la qual s’asseu a taula en conjunt per a reproduir-se i celebrar-se. Amb aquesta idea de la cuina, l’editorial Alalimón ha publicat dos llibres –un el podríem llegir com la continuació de l’altre– que són una autèntica joia: *Cuina nostra* (2023) i *Cuina paisatge i caliu* (2025). Tots dos estan signats per Casimir Romero, mestre de professió de la Vall d’Albaida enamorat de la cuina i el territori, i compten amb il·lustracions d’Aneta Tarmokas, valenciana d’arrels manxegues, que ha acabat per posar la cirereta al pastís i fer d’aquests llibres una veritable menja literària. En paraules dels editors: “Les imatges destil·len sabors, olors i records de cuina de mare i de iaia”. Els llibres són una explosió de cultura popular. Més enllà dels textos, que barregen història, anècdotes personals i saviesa popular, trobem dites i frases

fetes, curiositats i fotografies que ens permeten endinsar-nos al pou de la memòria. Una memòria que és col·lectiva, ja que els llibres són fruit de publicacions de l’autor en les seues xarxes socials, que s’han enriquit amb les aportacions d’altres usuaris. D’aquesta manera, les obres s’han treballat com una bona recepta: agafant d’ací i d’allà, del que ens dona l’entorn proper. En aquest sentit, les receptes que Casimir Romero proposa són això: pur paisatge, pur territori. D’aquesta manera, per a parlar de plats elaborats amb carn, ens parla de la matança, com a ritual col·lectiu necessari per a omplir el rebost, o de les rates de marjal, un aliment molt preuat per a la gent que vivia a la vora dels arrossars en els temps en què l’aigua corria més clara. I, per descomptat, no s’oblida dels nostres arrossos, en totes les seues versions (secs, de peix, al forn, caldosos...), dels guisats o dels mulladors. Com tampoc ho fa dels mercats o d’un glossari al final del llibre, per a omplir el rebost de queviures i de paraules. El seu és un rebost ple sobretot de memòria –no de nostàlgia, important–, perquè viatja al passat, sense idealismes, per a no oblidar i poder continuar compartint al voltant d’una taula els sabers col·lectius, eixamplar l’autonomia que ens dona accedir de manera directa als productes i cuinar-los nosaltres mateixos i recuperar sobirania davant d’un sistema que ens vol atomitzats, dependents i consumistes. Com explica Maria Nicolau, “recuperar la cuina és revolucionari. Però no només com a lloc bonic dins de casa per a oferir manualitats, sinó recuperar-la com a activitat que ens col·loca en el centre i ens dona el poder de crear el món segons les nostres pròpies normes i regles”. Anem al mercat i comprem de temporada, preguntem si cal

a les botigueres o a les iaies, compartim les receptes amb les amigues, embrutem-nos de farina i, sobretot, compartim les taules. Que no falte un morter d’allioli, pa de forn, tomates de penjar i un barralet de vi del terreny. I bon profit!

NARRATIVA BREU
Cuina, paisatge i caliu: Nous relats de memòria gastronòmica
Text de Casimir Romero i Garcia
Il·lustracions d’Aneta Tarmokas
Editorial Alalimón, 2025
400 pàgines

Jordi Garcia Miravet forma part del projecte associatiu La Repartidora, un espai social i cultural situat a Benimaclet (València), dedicat a la difusió, el debat, la formació i la recerca d’alternatives socials, polítiques i econòmiques des del pensament crític i el món del llibre, per mitjà d’una llibreria física, l’editorial Caliu i l’espai de pensament Sabers Comuns.

LA 'MOGUDA' JOVE D'AQUELLA 'PROSPE' PUNK I INSUBMISA

TEXT: **ROGER COSTA PUYAL**
IL·LUSTRACIÓ: **CRISTINA LAVILLA**

Als anys vuitanta, al barri barceloní de la Prosperitat, va emergir un moviment juvenil autoorganitzat amb molta vitalitat, que va posar en marxa fanzins i altres projectes de comunicació lliure, va organitzar festes i concerts, va fer de porta d'entrada a la ciutat del rock radical basc i va fer seves lluites socials com el moviment contra el servei militar obligatori

Amb la mort de Franco es va tancar un llarg període de foscor, censura i nacionalcatolicisme. Totes les energies reprimides i comprimides durant anys van aflorar de cop i van provocar una enorme explosió creadora. La cultura i la societat es van alliberar i van brotar milers de projectes, milers de *mogudes*, per dir-ho en la terminologia pròpia de l'època. N'hi havia per a tothom. Després de quaranta anys de buit total, no hi havia res; tot, en la cultura i la societat estava per fer, i tot era possible.

A inicis dels anys vuitanta, quan la transició ja s'havia imposat a la ruptura, un jovent nou de trinca es va apuntar a aquesta explosió creadora. Nou perquè hi havia hagut un fort canvi generacional. Als anys setanta, la joventut encara era un període limitat de la vida, de seguida la gent tenia fills, es posava a treballar i s'acabava la joventut. En canvi, als anys vuitanta, un cop mort el dictador, van arribar a l'Estat espanyol els grans canvis socioeconòmics que a Europa ja s'havien vist dècades abans, com l'accés generalitzat als estudis superiors, també per a les dones, que per fi podien entrar de ple als mons acadèmic i laboral, fins llavors molt limitats per a elles. Aquesta *nova joventut* tenia la necessitat òbvia de donar sortida a les moltíssimes inquietuds que li brollaven de dins: música, art, comunicació, esport, relacions humanes i moltes altres mogudes.

Els massificats barris obrers de les perifèries urbanes de l'Estat espanyol es van omplir de joves que feien activitats de tota mena, perquè tenien ganes de fer-les, perquè tenien el temps lliure per a fer-les i perquè, com hem dit abans, no hi havia res i tot estava per fer. Lluny de la glamurosa *movida madrileña*, les *mogudes* de barriada van incidir en l'autogestió com a forma d'intervenció del jovent en la vida social, i en la crítica ferotge de la societat, sorgida d'una transició que no va deslligar mai el que el règim havia deixat.

Les grans ciutats, com Barcelona, es van omplir de mogudes joves i, de fet, una de les més potents va ser la d'un petit barri perifèric, la Prosperitat, al districte obrer i lluitador de Nou Barris, on es feien moltes més coses a part de segrestar autobusos.

CULTURA DE BAR

A l'inici dels anys vuitanta, el jovent de la Prosperitat es trobava als bars perquè gairebé no hi havia cap altre lloc on fer-ho, i als pisos on vivien, petits i sota control patern, no s'hi po-

dien autorealitzar. Els grups es configuraven al voltant de les respectives aficions, fossin la música, la natura o el consum de cànnabis. Les *tribus* proliferaven: hi havia heavys, rockers, hippies, anarcos, excursionistes...

El paradigma de bar com a punt de trobada jove a la Prospe va ser el Canasto volador, situat al pla de Santa Engràcia, a la plaça que avui s'anomena Àngel Pestaña. Era un autèntic centre social. Les seves vidrires acollien la cartelleria de concerts i actes del barri; també s'hi podien trobar les revistes contestatàries de l'època, com *Lletra A* o *La Puça i el General*, i els darrers fanzins, com l'*NDF*, que feia Joni D; i sempre s'hi escoltava música de moda entre el jovent. El local

zada, es coordinava des de l'Ateneu Popular 9 Barris. *La Oruga*, més punk i combativa, i *Sólo Para Locos*, més artística i centrada en el món del còmic, organitzaven sonades festes de presentació dels seus números. La darrera, amb col·laboradors com Azagra o Tamayo, va guanyar diversos premis als salons del còmic de Barcelona i Angulema.

Ràdio Farigola va ser la primera ràdio lliure de Nou Barris, sorgida de la coordinadora catalana Ones Lliures. Però no va durar gaire temps; en canvi, el seu relleu sí que va tenir una llarga vida: fou Radio Línea IV, nom referit a l'arribada del metro al barri després d'una lluita veïnal de molts anys.

Les joves de la Prospe també

El primer gran concert impulsat des del barri va ser el Prospe Rock, el 1985, al camp de futbol de la Muntanyesa, amb La Polla Records com a cap de cartell

era molt petit, així que la gent demanava a dins i sortia a beure -i a socialitzar- a fora, on, de forma permanent, s'hi acumulaven una quarantena de joves, comentant les escasses ofertes de feina o el darrer disc del seu grup preferit. A la barra del Canasto hi van néixer moltes mogudes juvenils, com fanzins o grups de música. Va esdevenir tan referencial, que algunes figures molt conegudes aleshores s'hi van deixar veure, com Evaristo Páramos, cantant de La Polla Records, el dissenyador Xavier Mariscal, o el mateix alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall.

ELS ALTAVEUS

Moltes mogudes juvenils d'aquell moment van girar entorn de la comunicació, evidenciant les ganes i necessitat que tenia aquella fornada de fer sentir la seva veu. Tenien moltes coses a dir i ho van fer a través de fanzins, ràdios lliures i fins i tot una televisió pirata. *La Cabra*, *La Oruga* i el *Sólo Para Locos* van ser les publicacions autogestionades més representatives i trencadores de la dècada. La primera, més polítit-

es van atrevir amb la televisió, amb un projecte pioner, vinculat a la festa major del barri, la televisió veïnal i pirata TeleProspe, que consistia en unes càpsules que el jovent autoproduïa i autoeditava i que, gràcies a una antena ben situada en un pis, emetia sense autorització per la freqüència del segon canal de TVE. Així, quan apareixia la carta d'ajust d'aquest canal, començaven les emissions de TeleProspe, amb informació sobre la festa major i les diferents iniciatives en què estava implicat el jovent del barri, com les que tenien a veure amb el feminisme, l'ecologisme o l'antimilitarisme.

Aquest darrer front va tenir gran transcendència aquells anys. Són els temps de la insubmissió al servei militar obligatori i el moviment Mili KK, que hi donava suport, va ser un grup molt actiu a Nou Barris. De fet, dos dels tres primers insubmisos jutjats a tot l'Estat espanyol eren del districte. L'ecologisme també va portar a les joves de la Prospe a promoure la primera acampada en defensa de

Collserola. I el feminisme i moltes altres lluites a l'època es poden resseguir perfectament consultant l'arxiu d'aquests projectes comunicatius.

EUSKAL ROCK

La moguda musical va destacar per damunt de les altres, amb multitud de grups de música i concerts autoorganitzats. I quan van arribar a Barcelona els primers discos del rock radical basc, com *Salve* de La Polla Records, va ser com llençar un misto encès en un tanc ple de gasolina, un amor a primera vista. Les joves de la Prospe es van flipar amb aquella sonoritat i moltes van viatjar fins al País Basc a escoltar en directe i contactar amb aquells nous grups que escopien les veritats a cop de baqueta i pedal de distorsió.

El primer gran concert que van organitzar va ser el Prospe Rock, l'any 1985, al camp de futbol de la Muntanyesa, amb 5.000 espectadores i La Polla Records com a cap de cartell. Va ser la primera actuació multitudinària del grup basc a Barcelona i només va durar vint minuts perquè algú va llençar una pedra a l'escenari i va deixar estabornit el guitarrista. Aquella pedrada es va guanyar un trist lloc d'honor als annals de la història del punk ibèric.

El mateix any, el jovent de la Prospe van organitzar l'Euskal Rock, al Palau Municipal d'Esports de Montjuïc, amb deu mil persones de públic, i un cartell amb els imprescindibles La Polla Records, més Hertzainak, RIP, Cicatriz i Kortatu. Va ser el primer gran concert del grup de Fermin Muguruza a Catalunya.

L'Euskal Rock va esdevenir la porta d'entrada del rock radical basc a Catalunya. I l'any següent, el 1986, encara van organitzar un altre gran concert al Palau d'Esports amb els grups de la mateixa escena, el Nicaragua Rock. Aquest concert es va gravar i se'n va editar una cinta de casset, i a través del Comitè de Solidaritat amb Nicaragua de Nou Barris, que estava germanat amb un barri de la ciutat nicaragüenca d'Estelí, la cinta va servir també per donar a conèixer el rock radical basc entre els moviments populars d'Amèrica.

D'altra banda, la lluita contra el servei militar obligatori també va tenir la seva plasmació amb l'impuls del jovent de la Prosperitat, amb el festival Mili KK Rock, el mateix any 1986 al poliesportiu de Valldaura.

EL CASAL

Totes aquestes mogudes juvenils del barri van anar confluint, a partir de 1982, al Casal de Joves de Prosperitat, un equipament que ha sabut man-

PER SABER-NE MÉS

La moguda juvenil a la Prosperitat. 1980-2000
 Roger Costa Puyal
 Editat per la Comissió de Memòria i Patrimoni de l'Associació Veïnal de Prosperitat-Nou Barris, 2025
 228 pàgines

tenir la seva essència comunitària i reivindicativa enfront dels diversos intents institucionals de controlar la cultura popular. Des de principis dels anys vuitanta, els nous ajuntaments democràtics van intentar apropiarse d'aquella explosió creadora. De fet, el Casal de Joves va néixer impulsat per la nova Àrea de Joventut de l'Ajuntament, però la moguda juvenil a la Prosperitat es va mostrar incontrolable. El consistori va donar continuïtat al seu impuls controlador amb la creació de la xarxa de centres cívics municipals, però les joves de la Prospe van apostar per la gestió comunitària i directa dels seus equipaments a través d'associacions culturals creades amb aquesta finalitat, el que avui dia es coneix com a gestió ciutadana o cívica. El Casal de Joves de Prosperitat

va implantar el model de gestió comunitària l'any 1993, després de moltes disputes amb l'Ajuntament, i avui dia encara continua vigent.

SER JOVE NO ÉS DELICTE

La moguda juvenil de la Prosperitat dels vuitanta també va tenir la seva dosi de repressió. L'excusa de la lluita contra el tràfic d'heroïna, veritable plaga dels barris obrers d'aquells anys, va servir a la policia per reprimir i perseguir moltes iniciatives organitzades. Així, l'any 1987, una batuda policial en un bar va acabar amb la detenció de 27 joves acusades d'assaltar la comissaria de Sant Andreu. Tot el barri es va bolcar en la defensa de les detingudes, amb una gran campanya contra la criminalització del jovent, amb l'eslògan "Ser joven no es

delito". Hi va haver assemblees multitudinàries, manifestacions i, fins i tot, una setmana de lluita contra l'heroïna, anomenada "Que no trafiquen con tu vida". En el decurs d'aquesta campanya, un comissari policial que va dir que la població de Nou Barris estava estretament vinculada amb la delinqüència va ser declarat persona non grata. Un episodi curiós relacionat amb aquesta història va ser quan un grupuscle que deia actuar en nom de Terra Lliure va posar dos artefactes explosius al Canasto, acusant-lo injustament de ser un centre de distribució d'heroïna.

L'impuls creador de la moguda juvenil a la Prosperitat va continuar durant els anys noranta, molt marcats encara molt per l'esperit del decenni anterior. Los Pesaos va ser una mena

de festa major alternativa a l'estil basc, amb una *txozna* que obria les 24 hores del dia durant tots els dies de la festa, d'aquí el nom. Van organitzar una quantitat ingent de concerts, es van relacionar estretament amb el moviment okupa i, fins i tot, van participar en el que es va anomenar el *Segundo Encuentro Intercontinental por la Humanidad y contra el Neoliberalismo*. També van patir la repressió, l'any 1998, quan van ser desallotjades a petició del regidor del districte Antoni Santiburio.

Dels anys noranta són remarcables les penyes que organitzaven la festa major, el naixement del Prospe Beach, campionat de vòlei que converteix cada estiu la plaça del barri en una platja sense mar, i el San Xibeco, festa pagana d'hivern. ●

Palestina i el crepuscle de la humanitat

La violència contra el poble palestí, com altres episodis genocides, beu de les profunditats del buit que separa dos mons ontològics oposats. L'explica la racionalitat colonial que fonamenta l'arquitectura filosòfica, política i econòmica occidental: l'humanisme

TEXT: **BERNAT TORNER**

INVESTIGADOR PREDOCTORAL EN ÈTICA
I FILOSOFIA POLÍTICA A LA UPF

IL·LUSTRACIÓ: **JOAN NEGRESCOLOR**

El 9 d'octubre de 2023, l'endemà passat de l'atac de Hamàs, el ministre de defensa israelià, amb la finalitat de justificar el "setge total" a Gaza, declarà: "Estem lluitant contra animals i actuem en conseqüència". Aquesta declaració, més enllà del seu sentit demagògic, entronca directament amb la teleologia que vertebrava la màquina ontològica-política d'Occident.

Des del 7 d'octubre de 2023, l'Estat d'Israel ha assassinat més de 71.000 persones, n'ha desplaçat a 1,9 milions i ha destruït el 81% dels immobles de Gaza, entre habitatges, escoles i hospitals. L'alto el foc d'octubre de 2025, de la mà dels Estats Units, no fou més que un intent desesperat de transformar en diplomàcia el resultat d'un extermini, gest celebrat hipòcritament per governs d'arreu del món. Sense veritat, reparació i sobirania no hi ha lloc per a la pau, sinó per al xantatge.

En aquesta tessitura, tot i que l'opinió pública majoritària dona suport a la causa palestina, encara moltes persones i actors polítics donen suport, per acció o omissió, a l'ocupació militar israeliana. Com és possible que la massacre televisada del poble palestí sigui normalitzada

i legitimada a gran escala? És el genocidi del poble palestí un fenomen estrictament contemporani o el podem situar en el marc del desenvolupament històric d'Occident?

Partim del supòsit que el genocidi palestí -com anteriorment el genocidi dels pobles indígenes d'Amèrica i l'Holocaust, entre molts altres- s'explica a partir de la racionalitat colonial que fonamenta l'arquitectura filosòfica, política i econòmica occidental: l'humanisme. La gènesi de la humanitat fou, com assenyala Friedrich Nietzsche, "el minut més arrogant i fals de la història del món" (a *Sobre la veritat i la mentida en un sentit extramoral*, del 1873).

Des d'una perspectiva filosòfica, la humanitat s'ha construït en el buit abismal que divideix el món en dos, erosionant la seva originària unitat i obrint-lo a la seva dramàtica fragmentació. A un costat d'aquest abisme es troba la carn, malalta i vella, que sofreix un procés gradual de descomposició. Aquesta vida carnal es caracteritza per la impossibilitat d'obrir-se al món per si mateixa, tenint accés a la incompletesa d'una vida nua. En contrast, a l'altre costat, no hi ha dolor, ni malaltia, ni descomposició, perquè l'invisible,

com a dimensió abstracta del seu revers visible, no pot sofrir, ni emmalaltir, ni descompondre's. En el regne transcendent -representat en la tradició judeocristiana per la imatge del Paradís- només existeix el gaudi d'una obertura plena al món, lluny de la banalitat de la vida material i corpòria.

La tradició metafísica ha anat examplant aquest abisme ontològic al llarg de la història de la filosofia occidental. Aristòtil reflexionava sobre la relació entre *humanitas* i *animalitas* com a categories ontològicament diferents, definint la idea d'humanitat en oposició a tot el que representa l'animalitat -irracionalitat, impulsivitat, brutalitat. Segles més tard, el filòsof René Descartes argumentava, en la mateixa direcció, que els animals són màquines, autòmats incapços de pensar perquè no tenen llenguatge i, per tant, tampoc autoconsciència.

Per la seva banda, Martin Heidegger sostenia directament que "l'animal està separat de l'home per un abisme" (*Los conceptos fundamentales de la metafísica: Mundo, finitud, soledad*, Alianza, 2007), alimentat per la capacitat humana de donar sentit al món a través

del llenguatge. Segons Heidegger, el món entès com una totalitat de significats que hem atribuït a les coses merament presents està tancat per a l'animal, que troba impossible transcendir el que es dona immediatament des de la impotència generada per la seva "pobresa en el món" (*weltarm*).

Dins d'aquest marc, el procés d'humanització implica necessàriament també un procés de desanimalització, és a dir, l'eliminació de tots els rastres animals de l'interior de l'individu i la purificació ritual de l'esperit vers la materialitat de la carn. En aquest punt s'inscriu el dualisme cartesià humà-animal, que justifica l'opressió deliberada de tot el que es considera ontològicament inferior, de l'alteritat animal.

La subjectivitat concreta que emergeix d'aquesta escissió fundacional és el dispositiu protètic de l'humà -descriu també per l'humanisme clàssic amb el concepte androcèntric "home"- que, des d'aquest món abstracte on la ment descansa profundament desconnectada del seu cos, ha après, de la mà de la metafísica, a dominar la carn, la terra i el món. Segons la filòsofa feminista Rosi Braidotti, la figura del subjecte

humà se situa en el cim de l'escala social jeràrquica com una manera de “justificar el desplegament de violència racional epistèmica i social que marca als ‘altres’, l'existència social i simbòlica dels quals està desprotegida” (*Oxford Handbook of Feminist Theory*, Oxford University Press, 2015).

Quines implicacions polítiques té aquesta sistematització de l'opressió a través de la constitució de subjectivitats regides per la lògica dualista? A l'era de l'Antropocè, juntament amb el desenvolupament del capitalisme neoliberal, les activitats humanes han augmentat el seu impacte negatiu sobre la Terra, provocant la pèrdua de biodiversitat i el canvi climàtic. Aquest fet s'explica per l'actitud supremacista contra tot el que no es considera “humà”, que normalitza l'explotació i destrucció d'ecosistemes dels quals també depenen les nostres vides, com si no forméssim part de l'aire que respirem o de la terra que conreem. Però l'abast de la violència exercida en el punt de tensió entre el que és humà i el que és animal no acaba aquí. Malgrat la seva posició central en l'univers metafísic, el dualisme cartesià no és l'única divisió ontològica que ha deixat l'abisme

No és casualitat que la croada d'Israel contra Palestina s'hagi disfressat també de croada per una humanitat sempre blanca i occidental

al seu pas. Una vegada que s'indueix una primera fractura en el teixit del món, múltiples dualismes sorgeixen a banda i banda de l'abisme, que s'estenen pertot arreu. Així doncs, el dualisme cartesià es replica també dins dels límits de la mateixa humanitat per a justificar l'opressió de pobles i col·lectius vulnerables.

De nou, les paraules del ministre de defensa israelià retornen com una arma llancívola: “Estem lluitant contra animals i actuem en conseqüència”. La identificació dels palestins com a “animals” amb l'objectiu de justificar el seu genocidi està íntimament lligada a la raó de ser mateixa del fenomen de la colonització. Al llarg de la història, en totes les seves expressions, la colonització ha estat possible per la prèvia animalització i deshumanització dels colonitzats. Des d'aquesta perspectiva, la lògica colonial israeliana i la brutal violència exercida sobre el poble palestí beu de les profunditats de l'abisme metafísic, en el buit que separa dos mons ontològics oposats, un subordinat a l'altre.

No és casualitat que la croada d'Israel contra Palestina s'hagi disfressat també de croada per la humanitat, sempre blanca i occidental.

Perquè així, en l'acte d'expropiació que implica despullar als palestins de la seva humanitat, tota forma de violència està justificada.

Amb tot això, la lluita global per Palestina no ha de guiar-se per l'afany restaurador de l'antic ideal d'humanitat, perquè és precisament l'abisme d'on sorgeix la humanitat el material amb què estan fetes les cadenes que empresonen i els martells que colpegen. La lluita per la resistència en favor del poble palestí s'ha de dirigir cap a la superació de l'antic camp de batalla en el qual han operat històricament les tecnologies de poder biopolítiques: la màquina antropològica. Perquè superar el dualisme cartesià humà-animal i l'abisme ontològic que separa les dues parts resultants del món significa també superar qualsevol dualisme que estructuri jeràrquicament les nostres vides. Una existència posthumana no sols implica el cessament de la violència contra la carn i tot allò “animal”, sinó la fi de totes les formes d'opressió i violència -de classe, de gènere, ètnica, cultural, nacional.

Entre les runes de Gaza, al crepuscle de la humanitat, pot aflorar, a la fi, un sentit de comunitat. ●

L'increment de la caça és per protegir

Les darreres setmanes les organitzacions agràries han protestat contra l'“excés de fauna salvatge” i s'ha argumentat que “cal exterminar la fauna salvatge cinegètica” o “donar permisos de caça a tots els pagesos”. I el Govern català ha corregut a dir que sí, que cal eliminar el 50 % dels senglars de Catalunya i augmentar la caça de totes les espècies cinegètiques. Servirà això per reduir els danys a l'agricultura i garantir la viabilitat de la pagesia? Vegem-ho.

En quin context estem? D'una banda, la crisi ambiental global, que s'expressa brutalment amb el canvi climàtic (a Catalunya, l'escalfament ja ha superat els 1,5 graus) i amb la crisi de biodiversitat (extinció d'espècies i degradació d'ecosistemes). Segons l'informe “Estat de la Natura 2020”, de l'Observatori del Patrimoni Natural i la Biodiversitat, en disset anys s'han reduït les poblacions mitjanes de totes les espècies, un 12 % les forestals, un 34 % les d'ambients oberts i agraris, i un 54 % les d'ecosistemes fluvials. El col·lapse de la natura és un fet objectiu, i que això amenaça la mateixa supervivència dels humans al planeta, és un fet incontestable.

D'altra banda, la pagesia està en una situació preocupant. Les causes són derivades del model capitalista ultraliberal. Primer, la distribució està dominada per un oligopoli de comercialitzadores, les grans cadenes de supermercats, que és qui realment marca els preus, deixant sense cap poder els productors. Segon, l'aposta europea pels tractats de lliure comerç

amb diferents països, com el que ara s'està a punt de signar amb Mercosur, pensats per les empreses industrials exportadores europees, que signifiquen una entrada massiva de productes agraris de tercers països a preus molt més baixos que els d'aquí (pel menor cost de la mà d'obra i la menor regulació ambiental, social i laboral). El tercer factor és un canvi radical en el model d'explotacions: cada cop són més grans i concentrades, mentre es perden les petites. El cas del porcí és paradigmàtic: el 80 % de les 5.400 granges que hi ha a Catalunya està integrat o depèn estructuralment de quatre úniques empreses agroindustrials, que conformen un autèntic oligopoli en què quatre empresaris dicten els preus i decideixen sobre la vida dels ramaders.

És obvi que en un sector com l'agrari, que ha estat sacrificat en favor dels interessos exportadors dels oligopolis, les pèrdues derivades de la fauna silvestre són una gota que fa vessar el got. Però cal recordar que la proliferació de senglars deriva de la cria en granges i alliberament de milers d'individus, als anys vuitanta, duta a terme pels caçadors. I que durant dècades s'han anat exterminant els depredadors naturals de la fauna salvatge: el llop, el linx o la guineu.

Matar més animals a trets no solucionarà el problema. En el cas dels senglars, el pot agreujar, perquè la resposta biològica de l'espècie és accelerar la reproducció. I en el cas del conill, ja s'ha vist que les matances no aconsegueixen reduir les densitats de població. I això sen-

se comptar l'augment del risc d'accidents amb víctimes humanes.

Quina és la solució? Cap problema complex té solucions simples. Cal una combinació de mesures. D'una banda, reduir l'aliment disponible als camps i a la ciutat per a la fauna silvestre, amb tancats i sistemes de protecció. Això reduirà la reproducció. L'altra variable en la gestió de fauna és incrementar la depredació: afavorir el retorn de depredadors naturals com el llop i el linx, i potenciar les poblacions de guineus i rapinyaires com mussols, àligues i falcons. Treballar *amb* la natura, i no *contra* la natura. L'agroecologia és, en aquest sentit, la recepta de l'èxit.

I en el vessant econòmic, cal canviar completament el paradigma. Acabar amb els tractats de lliure comerç, deixar d'importar productes que es conreen aquí, i que la pagesia recuperi el control de la seva feina: sobirania alimentària, venda directa, cadenes curtes de distribució. Els pagesos que es guanyen bé la vida són pagesos que no bolcaran el seu neguit contra una fauna que és, recordem, la víctima i no pas el problema. ●

JAUME GRAU I LÓPEZ

BIÒLEG, MEMBRE D'ECOLOGISTES EN ACCIÓ DE CATALUNYA

EL PROBLEMA NO ÉS LA
FAUNA, ÉS LA PRECARIETAT
DE LA PAGESIA

s una mesura necessària l'agricultura?

UN SECTOR PERJUDICAT PER ANYS D'INACCIÓ DE LES ADMINISTRACIONS

Els problemes complexos, com els danys que provoca la fauna salvatge a l'agricultura i a la ramaderia, es poden dilatar amb els anys, però, si volem mantenir la pagesia a Catalunya, cal resoldre'ls. Fem una mica de repàs històric per situar-nos. Tenim en vigor una llei de caça del 1970 i que no és catalana, ja que cap govern de la Generalitat no l'ha volgut tirar endavant. Aquesta norma data d'una època preconstitucional, en la qual existia una realitat molt diferent de l'actual. La fauna cinegètica ha augmentat exponencialment els últims decennis i fa anys que veiem com arrasa camps de sembrat i arbres fruiters, fa malbé infraestructures rurals (regs i marges) i transmet malalties ramaderes, que els últims mesos, amb els casos de tuberculosi bovina, pesta porcina en els senglars o grip aviària, han posat sobre la taula la gravetat del problema.

Davant d'aquesta situació, els pagesos estem indefensos. Des d'Unió de Pagesos hem impulsat dues lleis per poder disposar d'eines que permetin dur a terme actuacions de control poblacional que vagin més enllà de la caça esportiva. La primera, l'any 2014, donava l'autoritat al Departament d'Agricultura per executar mesures excepcionals de gestió cinegètica i reduir el nombre d'animals amb l'objectiu de prevenir els danys. L'aplicació d'aquesta norma s'ha incomplert sistemàticament; els governs han fet tot el possible per evitar l'enfrontament amb les associacions de caçadors catalanes i per actuar ells mateixos, com permetia

la llei que regulava l'emergència cinegètica. A més, els grups i veus animalistes també han fet pressió en el mateix sentit. Curiosament, interessos tan distants com els dels caçadors i dels mal anomenats animalistes, aquí han confluït.

A finals del 2023, la Unió de Pagesos va impulsar una proposta de proposició de llei de gestió sostenible de la fauna cinegètica que va decaure en convocar-se eleccions anticipades el març del 2024. Davant la importància dels danys que patia la pagesia, vam exigir, i vam aconseguir, que s'aprovés un mes més tard un decret llei regulador dels plans de control poblacional de fauna, que supera el marc normatiu de 1970 en situacions de sobrepoblació i preveu que la pagesia pugui dur a terme actuacions de control dins les seves explotacions. Ara estem en aquest escenari: un govern nou i un decret llei per complir. Però sembla que hem de continuar recollint dades i fer nous estudis. El temps passa, les afectacions creixen i patim la transmissió de malalties. El bestiar que pastura ha de conviure amb densitats altes de fauna cinegètica, amb un risc elevat de contagis. La pagesia pateix la manca d'actuació d'administracions que eviten molestar els caçadors, que riuen les gràcies a veus animalistes i fins i tot participen de relats que pretenen reintroduir animals que ja van ser desplaçats en el passat de les zones humanitzades en les quals es desenvolupava la ramaderia i l'agricultura de muntanya.

Cal que fem servir totes les eines que tenim per assegurar la viabilitat de la feina de la pagesia i, quan hi hagi situacions de risc, gestionar les espècies cinegètiques per prevenir-ne els danys. Els vedats de caça no poden impedir les actuacions necessàries per reduir-ne la densitat i, en les zones de seguretat, l'administració ha d'actuar. El resultat de la inacció ens està portant molts problemes als qui pretenem guanyar-nos la vida fent de pagès. La posició d'activistes o caçadors, perjudicant tot un sector sense arriscar res, no s'hauria de permetre. Els governants són responsables d'aquesta situació i poden mitigar els danys actuant i deixant actuar; si no, ja hauran escollit per a qui volen governar.●

JOSEP CARLES VICENTE
RESPONSABLE DE MEDI NATURAL
D'UNIÓ DE PAGESOS

Rínxols d'or

EL RELAT D'ÀNGELA BALDÓ LLINARES

IL·LUSTRACIÓ: PEPEPUÉ

quell dia pareixia un dijous qualsevol, però per a mi no ho era. Anava decidida a fer un petit canvi en la meua imatge. Volia enfosquir-me i allisar-me els cabells. Anava a la perruqueria perquè em posaren un tractament especial que impedira la sortida de nous rínxols. A més, sempre havia tingut els cabells clars, massa clars per al meu gust. En estiu, gairebé blancs. Aquell dia, però, naixeria una nova jo. Cabellera llisa i negra. Un meravellós i petit nou objectiu.

Estàvem soles la perruquera i jo. Ella es disposava a portar a terme el ritual de tovalloles, productes químics i pinzells quan va rebre una trucada. Va atendre el telèfon i, després de penjar, em demanà si podia esperar uns minuts mentre anava a la casa del costat a arregar una cosa. Li vaig fer saber que no hi havia problema. No tenia pressa i fins i tot em va agradar la situació perquè estava carregada d'identitat. La identitat del barri. I allí ens quedàrem l'espill i jo mirant-nos, preparats tots dos per a trobar-nos, en passar unes hores, amb una imatge completament nova. Espill i jo somríem quan tu vas entrar.

De sobte tot canvià. La meua columna vertebral es tensà fent-se molt present i les meues mans s'aferraren als braços de la butaca que m'emparava. “Hola”, vas dir. Jo no vaig respondre. “On està Antònia?”, vas preguntar. Vaig mantindre la mirada fixa als meus genolls i vaig buscar l'alé desaparegut per a dir que se n'havia anat a casa de la veïna un moment. “L'esperaré”, vas sentenciar. “L'es-pe-ra-ré”... Quatre síl·labes com quatre genets de l'Apocalipsi. Encuriosida, vas mirar l'espill per veure qui compartia aquella sala amb tu. I em vas reconèixer. Malauradament, em vas reconèixer.

Vint tubes desafinades m'oprimiren el cervell quan et vaig tornar la mirada mitjançant la protecció de l'espill. Portaves un nadó als braços i el temps havia escombrat la pàtina de violència que abans definia el teu aspecte. Jo tractava d'evitar que fora tan evident la meua tremolor mentre li demanava a la meua ment que oblidés. “Oblida, oblida, oblida!”. Aquesta petició, tanmateix, va ser revertida per la meua ment i es convertí en l'impuls per recordar.

“No has canviat gens”, digueres, esperant una resposta que no vaig donar. I vas continuar parlant: “La vida t'ha tractat bé, pel que sembla. Fins i tot, hauràs pogut estudiar. Jo mai he tingut la teua sort. Ara, tampoc”, i mirares la criatura que tenies als braços.

“Oblida, oblida, oblida!”, vaig tornar a pensar. Però la maleïda memòria és capritxosa i va decidir col·locar-me directament a l'escola. Soc al lavabo de l'escola amb la mateixa tremolor. Amagada de tot. Tinc l'empremta d'una regla atada a la galta, marques d'arraps als braços i una amalgama de fluids: sang i llàgrimes meues i saliva teua. Ja fa sis mesos que alçar-me cada dia suposa un camí esquerp. Sé que hauria de contar-ho, però no puc. Tinc por de les conseqüències. Crec que a escola tothom ho sap. Mestres i companys són, des de la meua perspectiva, còmplices de la tortura. Tu sempre em recordes: “És culpa teua. Els teus cabells criden massa l'atenció”.

La sortida d'aquella presó arribà impulsada per la febre. El meu organisme somatitzà l'angoixa elevant la temperatura del cos i això desencadenà en la intervenció dels meus pares i del director del col·legi.

Van passar onze anys des del dia que et van expulsar d'escola fins al nostre retrobament a la perruqueria. Onze anys i encara recorde el teu últim gest i la teua última mirada. El gest fou amb els dits, formares un tirabuixó amb els dits assenyalant-te el cap. La mirada estava tan carregada d'odi que fou com una espasa que em travessà i canvià per sempre la meua corporalitat.

Però, a través de l'espill de la perruqueria em semblaves feble, indefensa, trista i patètica. Una bafanada d'aire vinguda d'algun lloc que no coneixia em va entrar fins al moll dels ossos. De sobte, volia rescatar aquella pobra nena rossa amb rínxols, perquè sols jo podia fer-li justícia. Vaig girar la cadira per no haver de mirar-te protegida per un espill. Volia mirar-te als ulls, fixament. Em sentia forta i capaç. Quin serà el pas següent?, vaig pensar. Què fer davant una dona en ruïnes i un bebé?

La perruquera entrà per la porta demanant perdó per si havia tardat molt. Li diguí que no, malgrat haver recorregut onze anys. Tu vas abraçar el nadó tremolant. No era això el que jo pretenia. Sols volia mirar-te als ulls per última vegada per a trencar definitivament tot vincle. Ni l'odi ni el record ni la por m'unirien mai més a tu.

Antònia tornà a posar-se els guants per començar el treball, mentre em recordava: “tint negre i allisat permanent”. “No!”, vaig exclamar. “Sols me'l vull llavar i deixaré que l'aire eixuguen els cabells. Que volen lliures els meus rínxols i que donen llum els meus cabells clars”. Quan vaig tornar a mirar l'espill, tu ja no hi eres. L'espai s'havia omplit sencer de mi. ●

MATÍAS

FEL

MHV

Abacus ●●●
és més!

**Abacus és cultura,
és educació, és televisió,
és cinema, és editorial,
és llengua, és cooperativa.**

abacusmes.cat

SOTA FOCUS

4-15

L'ànima franquista del negoci immobiliari de La Caixa.

L'antiga caixa d'estalvis ha esdevingut el primer propietari privat d'habitatge de Catalunya, en un procés que es va iniciar en bona part gràcies a l'intercanvi de favors amb les elits de la dictadura de Franco i la burgesia catalana.

Del Portal de l'Àngel a les torres de la Diagonal, de seu en seu a base de privilegis fiscals.

Vincles amb l'estament policial i militar amb el màxim interès.

SOBIRANIES

16-21

Comunitats locals carregades d'energia.

22-23

Renda bàsica universal, una eina al servei del sindicalisme ecologista.

24-25

Feminisme de classe i disseny de maternitat.

26-27

"A Mèxic som les famílies, i no l'autoritat, qui cerca desapareguts"

28-29

"A Mèxic som les famílies, i no les autoritats, qui cerca els desapareguts"

30

Taronja, una riquesa massa espremuda.

LA CENTRAL

32-33

El Senegal, sense notícies del mar.

INTERNACIONAL

34-37

La minoria Alauita, de privilegiada a perseguida a la Síria post Al-Assad.

38-39

Imperialisme sense límits, de la doctrina Monroe a la doctrina 'Donroe'.

L'ENTREVISTA

40-45

Mauro Palma: "Els missatges d'impunitat reforcen el ressorgiment de la cultura de la tortura".

IDEARI

46-51

La tendresa.

52

Narratives cuinades contra el consumisme dependent.

53-55

La 'moguda' jove a la 'Prospe' punk i insubmis.

56-57

Palestina i el crepuscle de la humanitat.

58-59

A debat: L'increment de la caça és una mesura necessària per protegir l'agricultura?

60-61

Relat: "Rinxols d'or".